

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН І ПРАВА

Кафедра міжнародних комунікацій і політології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему

**УКРАЇНСЬКИЙ ВЕКТОР В ПОЛІТИЦІ США ПІСЛЯ ПРЕЗИДЕНТСЬ-
КИХ ВИБОРІВ 2021 РОКУ**

Галузь знань 29 – Міжнародні відносини

Спеціальність 291 – Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

Спеціалізація Міжнародна інформація

Освітня програма Міжнародна інформація

ДРМВІ. 291

Виконав: здобувачка групи МВІм-20-1

В.О. Івасик,

(підпис)

Керівник: проф., д.пед.н. _____ В.В. Третько

(підпис, дата)

До захисту допускаю:

Зав. кафедри

Міжнародної комунікації

та політології

_____ О.О. Заславська

(підпис, дата)

_____ 2022 р.

Хмельницький, 2022

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: міжнародних відносин

Кафедра міжнародних відносин та туризму

Рівень вищої освіти: Другий(магістерський)

Галузь знань 29 – Міжнародні відносини

Спеціальність 291 – Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

Спеціалізація Міжнародна інформація

Освітня програма Міжнародна інформація

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри міжнародної комунікації та політології

Заславська О.О.

01.09.2022 р.

ЗАВДАННЯ

НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Івасика Віталія Олеговича

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Український вектор в політиці США після президентських виборів 2021 року»

керівник роботи Третько В.В., д. пед.н., проф.

Затверджено наказом ректора університету від *25.08.2022 р. № 102*

2. Строк подання студентом роботи на кафедрі *13.12.2022 р.*

3. Вихідні дані до роботи: *матеріали міжнародних організацій, міжурядових європейських організацій, державних органів влади, інформаційно-аналітичних центрів, статистичні звіти, публікації в ЗМІ, Інтернет, виступи провідних політиків та лідерів суспільної думки.*

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, що їх належить розробити):

- окреслити теоретико-методичні основи дослідження зовнішньої політики США та України;
- охарактеризувати історичний розвиток «українського вектору» в політиці США;

- спрогнозувати динаміку політики США щодо України на найближчу перспективу;
- розробити пропозиції Україні щодо взаємовідносин з США.

5. Дата видачі завдання *01.09.2022 р.*

Керівник _____

Завдання прийняв до виконання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми і складання бібліографії.	02.09 – 22.09.22	
2	Вивчення стану проблеми у науковій літературі	23.09 – 03.10.22	
3	Збір фактичного матеріалу.	04.10–27.10.22	
4	Уточнення мети, задач і обґрунтування концепції роботи.	27.10 – 31.10.22	
5	Вибір методів аналізу матеріалів. Попереднє формулювання гіпотез, припущень, тощо.	31.10 – 07.11.22	
6	Обробка зібраного матеріалу.	07.11 – 19.11.22	
7	Виявлення тенденцій, схем розвитку проблемної ситуації, прогнозування та формулювання підходів до розв'язання проблеми.	19.11 – 22.11.22	
8	Підготовка тексту основної частини роботи. Формулювання висновків за розділами.	22.11 – 08.12.22	
9	Підготовка текстів виступу та загальних висновків.	08.12 – 11.12.22	
10	Здача роботи на рецензування	14.12.2022	

Студент-дипломник _____
(підпис)

Керівник роботи _____
(підпис)

АНОТАЦІЯ

на дипломну роботу Івасика Віталія Олеговича

Тема роботи: Український вектор в політиці США після президентських виборів 2021 року

Спеціальність: 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії (Міжнародна інформація)»

Науковий керівник: д. пед. н. Третько В.В.

м. Хмельницький, 2022 р.

Дипломна робота виконана на 130 с., містить 15 таблиць, 30 рисунків, список використаних джерел складається зі 103 найменувань.

Ключові слова: ПОЛІТИКА США, УКРАЇНСЬКИЙ ВЕКТОР, УКРАЇНО-АМЕРИКАНСЬКІ ВІДНОСИНИ, ФАКТОРИ, ПРОГНОЗУВАННЯ, НАТО, БЕЗПЕКА, СТРАТЕГІЯ.

Актуальність теми полягає в тому, що відносини з США для України становлять один з ключових напрямків зовнішньої політики, США є стратегічним партнером нашої держави. Починаючи з анексії Криму, США висловлювали непохитну підтримку суверенітету, територіальній цілісності України, допомагали просувати українське питання на міжнародній арені.

Перший розділ роботи присвячується загальним відомостям відносин США і України, зроблений ретроспективний огляд україно-американських відносин, визначені причини гібридної війни: український фронт та проаналізований стан вивченості відносин США і України у науковій літературі.

У другому розділі проаналізовано український вектор в політиці США після президентських виборів 2021 року, визначені фактори, які вплинули на взаємовідносини США та України, розглянуті геополітичні інтереси США, проаналізовано зміни стану національної безпеки, соціально-економічної та політичної сфери. Проаналізовано політичну стратегію США у вирішенні Українсько -Російської війни.

У третьому розділі зроблено моделювання безпекових, політичних та енергетичних аспектів американо-українських відносин, зроблений прогноз можливого розвитку подій, динаміки політики США щодо України на найближчу перспективу.

ANNOTATION

for the diploma work of Ivasyk Vitaly Olegovych

Topic of the diploma work: The Ukrainian vector in US politics after the 2021 presidential elections

Specialty: 291 «International Relations, Public Communications and Regional Studies (International Information)»

Scientific supervisor: of thesis: Vitaliy Tretko, Professor, PhD in Pedagogics Khmelnytskyi, 2022

Thesis is performed on 130p., contains 15 tables, 30 images, the list of used sources consists of 103 names.

Key words: US POLICY, UKRAINIAN VECTOR, UKRAINIAN-US RELATIONS, FACTORS, FORECASTS, NATO, SECURITY, STRATEGY.

The relevance of the topic lies in the fact that relations with the USA are one of the key areas of foreign policy for Ukraine, the USA is a strategic partner of our state. Starting with the annexation of Crimea, the United States expressed unwavering support for the sovereignty and territorial integrity of Ukraine, and helped promote the Ukrainian issue on the international arena.

The first section of the work is devoted to general information on US-Ukraine relations, a retrospective review of Ukrainian-American relations is made, the causes of the hybrid war are determined: the Ukrainian front, and the state of study of US-Ukraine relations in the scientific literature is analyzed.

In the second chapter, the Ukrainian vector in US politics after the 2021 presidential elections is analyzed, the factors that influenced the relationship between the US and Ukraine are determined, the geopolitical interests of the US are considered, and changes in the state of national security, socio-economic and political spheres are analyzed. The political strategy of the USA in solving the Ukrainian-Russian war is analyzed.

In the third chapter, modeling of the security, political and energy aspects of American-Ukrainian relations is done, a forecast of the possible development of events, the dynamics of the US policy towards Ukraine in the near future is made.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА НАУКОВА РОЗРОБКА ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ США ТА УКРАЇНИ	13
1.1 Вивчення стану проблеми у науковій літературі.....	13
1.2 Теоретичні основи дослідження зовнішньої політики США та України.....	15
1.3 Історичний розвиток «українського вектору» в політиці США...25	
1.4 Нормативно-законодавча база регулювання україно-американських відносин.....	35
Висновки до розділу 1.....	43
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОГО ВЕКТОРУ В ПОЛІТИЦІ США ПІСЛЯ ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ 2021 РОКУ	44
2.1 Аналіз аспектів україно-американських відносин:.....	44
2.1.1 Безпековий.....	44
2.1.2 Політичний.....	50
2.1.3 Енергетичний.....	61
2.2 Аналіз зовнішніх впливів на політику США щодо України.....	65
2.3 Визначення наявних проблем.....	69
Висновки до розділу 2.....	82
РОЗДІЛ 3 МОДЕЛЮВАННЯ І ПРОГНОЗУВАННЯ ДИНАМІКИ УКРАЇНСЬКОГО ВЕКТОРУ В ПОЛІТИЦІ США	84
3.1 Визначення факторів, побудова моделі та її розрахунок.....	84
3.2 Прогнозування динаміки політики США щодо України на найближчу перспективу.....	86
3.3 Розробка пропозицій Україні щодо взаємовідносин з США.....	96
Висновки до розділу 3.....	100
ВИСНОВКИ.....	102
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	109

ВСТУП

Актуальність дослідження полягає в тому, що відносини з США для України становлять один з ключових напрямків зовнішньої політики, США є стратегічним партнером нашої держави. Починаючи з анексії Криму, США висловлювали непохитну підтримку суверенітету, територіальній цілісності України, допомагали просувати українське питання на міжнародній арені, запровадили низку санкцій проти Росії за порушення нею міжнародного права. Плодами тісного співробітництва США та України стало прийняття нових реформ в сфері оборони, боротьби з корупцією, охорони здоров'я тощо. США є одним з головних іноземних донорів військової допомоги та політичної підтримки щодо можливості набуття Україною членства в НАТО та вступу до ЄС.

Незважаючи на те, що США висловлює незмінну підтримку українській стороні, в реальному політичному процесі дії американських політиків не такі однозначні. Впродовж президентства Д. Трампа з Україною була пов'язана низка скандалів, асам тодішній президент дистанціювався від України, називаючи її «корумпованою країною», в якій живуть злі люди. Хоча особисте відношення Д. Трампа не змінило позицій США щодо України, в чому особисто помітна роль Конгресу, відносини між двома країнами не розвивалися, набувши відтінку токсичності.

З обранням президентом США Дж. Байдена були пов'язані надії українського керівництва на покращення двосторонніх відносин. Особливо була важлива участь США та нової адміністрації президента у зупинці Північного потоку-2, проте в цьому плані надії не справдилися. Важливо проаналізувати специфіку сучасних американо-українських відносин, щоби мати можливість спрогнозувати, в якому напрямку вони будуть розвиватися в майбутньому.

Об'єкт дослідження – американо-українські відносини.

Предмет дослідження – український вектор в зовнішній політиці США після виборів 2021 року.

Метою даної роботи є вивчення українського вектору в політиці США після президентських виборів 2021 року

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **задачі**:

- окреслити теоретико-методичні основи дослідження зовнішньої політики США та України;
- охарактеризувати історичний розвиток «українського вектору» в політиці США;
- визначити нормативно-законодавчу базу регулювання україно-американських відносин;
- описати аспекти україно-американських відносин: безпековий, політичний, енергетичний;
- проаналізувати зовнішні впливи на політику США щодо України;
- визначити наявні проблеми двосторонніх відносин;
- виокремити фактори двосторонніх відносин та сконструювати їх модель;
- спрогнозувати динаміку політики США щодо України на найближчу перспективу;
- розробити пропозиції Україні щодо взаємовідносин з США.

Методологічна основа роботи. Міждисциплінарний характер дослідження забезпечується використанням методології різних галузей знання. Забезпечуючи багатопланове, глибинне вивчення предмету, вони надають можливість сформулювати комплексне бачення, що включає встановлення причинно-наслідкових зв'язків, системи, структури та динаміки явища. Також важливу роль грає комплексне поєднання теоретичних здобутків наукових шкіл міжнародних відносин та політології.

Основним підходом нашого дослідження є системний. Системний підхід вимагає аналізу взаємопов'язаних та взаємозалежних між собою процесів, визначення чинників, специфіки відносин між США та Україною, факторів формування політики США щодо українського напрямку у контексті загальної зовнішньополітичної стратегії та особливостей впливу її на Українську

державу.

Структурний підхід має на меті визначення структури. Відносини між країнами включають в себе різні аспекти, на яких концентрується співробітництво в тій чи іншій мірі. Для відносин України та США особливо важлива взаємодія у сфері безпеки, енергетики та внутрішніх реформ.

Методи дослідження зумовлені темою, метою і завданням роботи. В роботі використано широкий спектр загальнонаукових методів дослідження.

Кількісні методи використовувались для визначення масштабів та характеру розвитку об'єкта дослідження. В рамках цих методів використовується контент-аналіз документів та статистичний метод.

Аналітичний метод передбачає окреме вивчення кожного елементу об'єкту, усвідомлення кожного дії кожного фактору на досліджуване явище. В нашому дослідженні ми зробили аналіз розвитку американо-українських відносин, їх специфіки та характерних рис після виборів в США у 2021 році.

Використання описового методу зорієнтовано на отримання цілісної системної інформації про структуру, особливості функцій, модель об'єкту дослідження, його специфічні властивості. Опис особливостей українського вектору в політиці США після 2021 року, здійснених кроків нової американської адміністрації та окремо президента Дж. Байдена у питаннях, пов'язаних з Україною.

Наукова новизна роботи полягає у аналізі відносин між США та Україною після обрання нового американського президента – Дж. Байдена та прогнозуванні динаміки цих відносин на основі вивчення їх специфіки на сучасному етапі розвитку.

Практичне значення: отримані результати дослідження можуть бути використані при розробці навчальних курсів та методичних рекомендацій для студентів освітніх програм «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» та «Політологія».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА НАУКОВА РОЗРОБКА ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ США ТА УКРАЇНИ

1.1 Стан вивченості питання у науковій літературі

Зацікавленість Україною з боку США стала виявлятися з кінця 1980-х років, коли в СРСР почала стрімко змінюватись політична ситуація, у тому числі у сфері відносин між союзною та республіканською владою. Увага США до України, яка за промисловим та військовим потенціалом займала друге місце після Росії, була викликана низкою причин. Крім вигідного географічного положення Україна мала ядерну зброю; США відзначали надзвичайно важливу геополітичну роль України та наявність у неї значного економічного потенціалу.

Американський науковець З. Бжезінський у своїй роботі «Велика шахівниця» вбачав в Українській державі геополітичну вісь. Її високе значення у великій геополітичній грі зумовлюється географічним розташуванням та можливістю контролю над наданням дозволу або перешкоджанні доступу великим країнам до важливих, особливо з точки зору ресурсів, регіонів.

Разом з тим З. Бжезінський визначав роль України у забезпечення безпеки у світі, називаючи її захисним щитом на протязі історичного розвитку міжнародної системи [11].

Володимир Горбулін у своїй роботі «Світова гібридна війна: український фронт» визначає актуальність українського чинника в глобальній політиці, зумовленій унікальним геополітичним становищем нашої держави такою тезою: «Протягом своєї історії Україна ставала спочатку наріжним каменем, а згодом каменем спотикання кількох наддержав, зовнішньополітичний вимір її діяльності має не тільки внутрішню, але й зовнішню вагу» [61].

Інший видатний американський дослідник С. Хантінгтон у своїй праці «Зіткнення цивілізацій» зазначає, що українська територія розташована на

лінії цивілізаційного розлому між західною та православною цивілізаціями. Лінії розломів, за С. Хантінгтоном, є осередками конфліктів.

Цей фактор робить зовнішньополітичну діяльність більш складною, а державу менш стабільною. Крім того, на думку дослідника, держави, що знаходяться на лініях розломів більш вразливі, тому що майже напевно саме їх території будуть майданчиками для розгортання міжцивілізаційної конфронтації [83].

Світове лідерство Сполучених Штатів у політичних, економічних, культурних, технологічних процесах, ключова важливість в питанні забезпечення міжнародної безпеки у світі та їх активна участь у конструюванні нової міжнародної системи, оновленні архітектури міжнародної безпеки – здійснює прямий вплив на процеси державотворення України.

Зовнішньополітична діяльність Української держави на міжнародній арені, її пріоритети, напрями, особливо щодо співпраці з іншими країнами світу, викликали появу та збільшення кількості наукових досліджень щодо низки проблем української зовнішньої політики: методи забезпечення національних інтересів, специфічні риси державної стратегії у зовнішньому вимірі політиці, особливості дипломатії на різних рівнях міжнародних відносин (глобальному, регіональному, світовому).

Проблемою стратегічного партнерства та всеосяжним аналізом україно-американських відносин в українській науці займаються І. Жовква [39], Г. Перепелиця [56] та ін.

Державотворчі зміни в Україні в контексті міжнародної співпраці з країнами Америки представлені в наукових розробках таких вчених як: В. Дубовик [34], І. Дудко [35], О. Крапівін [49], О. Черцова [84] (зовнішня політика США та Канади по відношенню до незалежної України), М. Павлюк [54], О. Сивак [65] (політики-правові аспекти співпраці України з країнами Південної та Північної Америки); О. Івченко [43], В. Кириченко [46], М. Фесенко [98].

1.2 Теоретико-методологічні основи дослідження зовнішньої політики США та України

З початку здобуття незалежності України та її становлення як самостійної держави особливу увагу науковців привертають питання вироблення зовнішньої політики країни, стратегій зовнішньополітичної діяльності, оптимальних зовнішньополітичних концепцій, проблем розвитку взаємовідносин з іншими країнами, особливостей дипломатії та здійснення діяльності на міжнародному рівні.

Так, до прикладу, в працях науковців С. Віднянського [15,16], та А. Зленка [42] досліджується державотворчий процес в Україні, особливості здійснення державної політики українськими можновладцями, поступовий процес становлення нової країни та її зовнішньої політики з точки зору позиціонування та творення державного іміджу.

Українські дослідники В. Горбулін [24] та В. Калінін [44] досліджують питання та проблему місцезнаходження України у системі міжнародних відносин, її становлення у міжнародному просторі з періоду незалежності, що, на їх думку, має вагоме значення. Науковці І. Артёмов [4] та С. Борисова [52] розробили опис щодо ключових особливостей зовнішньополітичної діяльності Української держави у вимірі існуючих викликів та загроз, аспектів розвитку геополітичної ситуації у світі.

Питанню зовнішньої політики України на сучасному етапі, аналізу аспектів її зовнішньополітичної діяльності в умовах війни, порушення територіальної цілісності та конфронтації з Росією присвячені праці українських дослідників М. Алексієвець та Я. Секо. Вони відзначають цивілізаційний, культурний фактор української зовнішньої політики та на основі аналізу її аспектів роблять висновок про трансформацію її зовнішньополітичного курсу від багатовекторності та позаблоковості до встановлення чіткої орієнтації на європейський, атлантичний напрямок [1; 34-35].

Здобуття Україною самостійності та визнання її нового статусу

незалежної держави іншими країнами, міжнародними організаціями, вимагало творення власного зовнішньополітичного курсу на базі теоретичних концепцій. Крім офіційних документів, регулюють цю сферу діяльності країни, політика України ґрунтується на ідеях державності, гуманізму (прав людини), української традиційної філософії і особливостях світосприйняття українського народу, які становлять джерело доктрини, концепції та мети зовнішньої політики країни.

Українська зовнішня політика чітко корелюється та спирається на міжнародне право, особливо щодо поваги до незалежності інших країн, принципу невтручання у їх внутрішні процеси, визнання територіальної цілісності та непорушності існуючих кордонів як основної умови міжнародної злагоди, розвиток співробітництва за різними напрямками, відмову від застосування сили як інструменту здійснення зовнішньої політики, захист прав людини та ін.

Важливе значення для зовнішньої політики Української держави, особливо після 2014 року, має інститут стратегічного партнерства. Статусу стратегічного партнера України набули США, провідні країни Європейського Союзу (Німеччина, Франція), Великобританія, Литва, Польща та деякі інші країни.

Один з ключових напрямів зовнішньої політики України складає розвиток відносин та співробітництва з організаціями, діючими на міжнародному та регіональному рівні, у першу чергу – ООН, НАТО, ЄС, МВФ, Світовий банк, ОБСЄ тощо. В загальній кількості Україна має членство в більш як 100 міжнародних організацій [22].

Фундаментальні засади зовнішньополітичної діяльності України, національні інтереси, пріоритетні сфери забезпечення цих інтересів на довгострокову перспективу були зазначені у Законі від 1993 року «Про основні напрямки зовнішньої політики України», який натепер втратив чинності, у 2010 року цей документ замінив Закон «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики».

Загалом, зовнішня політика Української держави ґрунтується на засадах

відкритості, співробітництва з широким колом країн, з усіма зацікавленими у плідному співробітництві сторонами. Основними принципами, за якими виводяться відносини на міжнародній арені та українська дипломатія, є принципи рівноправ'я та поваги до інших держав, в тому числі через слідування політики невтручання у їх внутрішні справи. Україна не визнає жодних претензій, які спрямовані на порушення її територіальної цілісності, та одночасно – відмовляється від будь-яких претензій на право володіти територіями інших держав [15, с. 18-19].

Зовнішня політика США, в свою чергу, ґрунтується на різних підходах та концепціях, які вплинули на формування її засад та визначення основних цілей.

Для розуміння сьогоденного зовнішньополітичного курсу США важливо проаналізувати основні ідеї, які у доктринах американських президентів.

На межі XIX і XX століть базовою офіційною доктриною зовнішньої політики США була доктрина ізоляціонізму, сформульована в резолюції американського Конгресу ще 1783 році: «Справжній інтерес... штатів вимагає, щоб вони якнайменше втягувалися в політику та протиріччя європейських держав». До традиційного американського ізоляціонізму незабаром додався її антитипод — інтервенціонізм, який також відбивав інтереси американського істеблішменту [57].

Основні доктрини, які традиційно вважалися фундаментом американської дипломатії і заклали основу подальших зовнішньополітичних курсів, з'явилися ще на початку XIX в. Їм передувала концепція політичного «передбачення долі», сформульована за часів Війни за незалежність США. Початок першого етапу розвитку американського зовнішньополітичного мислення та дипломатії США у світі пов'язаний із виникненням першої офіційної американської концепції – доктрини Монро.

У грудні 1823 року Джеймс Монро (1758–1831), президент Сполучених Штатів (1817–1825), у щорічному посланні Конгресу проголосив доктрину Монро, що найбільш повно відобразила сенс «обраності» американського

народу, або «американську ідею». Штатів протягом ХІХ–ХХІ століття.

Сутність цієї доктрини полягала в одній дуже важливій фразі: «Америка для американців». Однак доктрина містила три положення, що виходять за принципи зовнішньої політики США: 1) невтручання американських держав у внутрішні справи Європи; 2) невтручання європейських країн у внутрішні відносини Америки; 3) рішучість перешкоджати будь-яким спробам європейських держав робити замах у будь-якій формі на незалежність американських держав шляхом їх колонізації [81]

Перший етап розвитку доктрини Монро (від моменту її проголошення в 1823 році до доктрини Олні з додатком Теодора Рузвельта) збігається зі становленням та обґрунтуванням принципів американського Великого простору, тобто сфери американського домінування в Західній півкулі.

У період із 1895 по 1905 рік завершилося юридичне формування основної доктрини американського домінування та організації американського Великого простору. Доктрина Монро була розширена в доктрині Олні (1895) та додатком Теодора Рузвельта (1904), де прямо проголошувалися претензії США на право здійснення міжнародної поліцейської сили в Латинській Америці. Нова зовнішньополітична доктрина США було викладено у ноті протесту державного секретаря США Р. Олні від 20 липня 1895 року уряду Великої Британії щодо її дій щодо Венесуели.

Наступний етап еволюції доктрини Монро – це початок американського прориву до Європи та Азії. Доктрина «залишає» американський континент, перетворюючись із регіонального принципу домінування на світову доктрину, на інструмент встановлення світового лідерства. Цей етап збігається з формуванням ідеології універсалізму президента Вільсона (14 пунктів Вудро Вільсона).

Г. Кісінджер так описав цю особливість ідеології ліберального універсалізму: «Америка не хотіла задовольнятися роллю лише однієї з багатьох держав, які мають свої національні інтереси. Доктрина Вільсона відкидала таку моральну рівність, яка б ставила Сполучені Штати в один ряд з іншими

державами. За Вільсоном, у Америки більш високе моральне покликання: переробити світ за своїм взірцем» [113].

Доктрина Трумена окреслює програму допомоги Сполучених Штатів урядам Туреччини та Греції, викладену президентом Г. Труменом у посланні Конгресу 12 березня і затверджену постановою конгресу 22 травня 1947 року. У ній була сформульована політика «стримування» щодо СРСР у всьому світі. Доктрина Трумена була спрямована на розвиток доктрини Монро для боротьби США та їх союзників за політико-економічну однополярність світу, започаткувала надання широкої військової допомоги іншим країнам, що супроводжувалася створенням мережі військових баз на територіях іноземних країн та здійснювалася США в межах інших програм. Доктрина Трумена втілювалася у життя економічним планом Маршалла [81].

В історичній перспективі проголошена Сполученими Штатами в односторонньому порядку доктрина Трумена була розширенням доктрини Монро через Атлантичний океан та включенням усієї Західної Європи до її периметру.

У той період концепцію превентивної самооборони почав розробляти класик американської школи міжнародного права М. Мак Дугал, який називав «історично необґрунтованими та логічно непідкріпленими спроби конструювати ст. 51 Статуту ООН як таку, що обмежує невід'ємне право на самооборону: немає жодного переконливого доказу, що творці Статуту ООН... мали намір накласти нові обмеження на традиційне право держав на самооборону».

Іншою, важливою для розуміння аспектів американської зовнішньої політики, є Доктрина Шульца, яка приймалася під впливом низки міжнародних інцидентів: угону літака в Ентеббе (1976) та захоплення Посольства США в Тегерані (1979). Два терористичні акти проти американських громадян у Лівані в 1983 року стали горезвісною «останньою межею» для формування цієї доктрини. Незабаром після цього адміністрація Рейгана прийняла низку класифікованих директив національної безпеки, які допускали можливість односторонніх військових дій проти заохочуваної державою терористичної

діяльності.

Спадкоємицею Доктрині Трумена у більш демократичному варіанті була Доктрина Клінтона. Вона також була спрямована на перешкоджання посиленню Росії в будь-якій сфері, але за допомогою більш «м'яких» методів, в тому числі – поширення демократичних цінностей на колишні радянські країни з метою створення «поясу молодих демократій» проамериканської спрямованості.

На початку XXI століття на зміну принципової заборони війни прийшла ідея «превентивної» війни як способу усунення міжнародних загроз. У доктрині міжнародного права обговорюється нова форма інституту самооборони, саме превентивна самооборона. «Стратегія національної безпеки США» 2002 року передбачає проведення військових операцій поза межами США, зокрема без санкції Ради Безпеки ООН. Концепція превентивної самооборони (що отримала назву «доктрина Буша»), передбачає односторонні дії як превентивну самооборону проти потенційної небезпеки. Під час першого терміну президент США Дж. Буш-молодший представив нову категорію самооборони – попередню (превентивну) самооборону, яка, як він стверджував, є юридично обґрунтованою у світі після 11 вересня 2001 року [47].

На відміну від стратегічних новацій Дж. Буша-мол., що викликали суспільний резонанс, генеральна лінія Б. Обама була стратегією нового прагматизму, коаліційний підхід з опорою на розумну силу. Пропонувалося інтегрувати основні інструменти американської сили: дипломатію, військову силу, економічні механізми, розвідку, сили забезпечення внутрішньої безпеки.

У доктрині Б. Обама проголошувалося, що США мають намір зберігати військову перевагу та здатність переважити над будь-якими потенційними противниками. Відповідно до Стратегії-2010, умови застосування військової сили включали захист США та їх союзників, а також, у ширшому ключі, – миру та безпеки в регіональному та глобальному масштабі, включаючи випадки гуманітарних криз [51].

Доктрина 45 президента США Д. Трампа була заснована на ідеї

утримання глобальної переваги США над Китаєм, Росією та іншими державами-конкурентами, тиск на Іран та боротьби з тероризмом [81].

Офіційно сформульовані цілі зовнішньої політики Сполучених Штатів Америки, включаючи всі Бюро та офіси в Державному департаменті Сполучених Штатів, як зазначено в програмі зовнішньої політики Держдепартаменту, полягають у побудові та підтримці більш демократичного, безпечного і процвітаючого світу на користь американського народу та міжнародної спільноти. Крім того, Комітет Палати представників зазначає в якості деяких зі своїх юрисдикційних цілей: контроль за експортом, включаючи нерозповсюдження ядерних технологій та ядерного обладнання; заходи для сприяння комерційній взаємодії з іноземними державами та захисту американського бізнесу за кордоном; міжнародні угоди щодо торгівлі; міжнародна освіта; захист американських громадян за кордоном та експатріацією.

На сайті уряду США надається опис стратегічних, «незмінних» цілей зовнішньої політики країни, що також дозволяє сформулювати уявлення про спрямованість американської політики щодо України: (1) захист США та його громадян, (2) підтримання доступу до ключових ресурсів і ринків, (3) збереження балансу сил у світі та (4) захист прав людини та демократії [97].

Першою метою є захист Сполучених Штатів і життя їх громадян, як під час перебування в Сполучених Штатах, так і під час подорожей за кордон. З цією метою безпеки пов'язане завдання захисту союзників країни або країн, з якими Сполучені Штати дружні та надають підтримку один одному (*mutually supportive*). У міжнародній сфері загрози та небезпеки можуть мати кілька форм, включаючи військові загрози з боку інших країн чи терористичних груп та економічні загрози від бойкотів та високих мит на торгівлю.

Під час економічного бойкоту Сполучені Штати припиняють торгівлю з іншою країною, якщо вона не змінить політику, проти якої виступають Сполучені Штати. Припинення торгівлі означає, що американські товари не можуть продаватися в цій країні, а її товари не можуть продаватися в Сполучених Штатах. Бар'єри для торгівлі також включають тарифи або збори, які

стягуються за переміщення товарів з однієї країни в іншу [35].

Другою основною метою зовнішньої політики США є забезпечення доступу країни до ключових ресурсів і ринків у всьому світі. Ресурси включають природні ресурси, такі як нафта, та економічні ресурси, включаючи вливання іноземного капіталу для внутрішніх інфраструктурних проектів США, таких як будівлі, мости та системи зброї. Зовнішня політика США також прагне про-сувати інтереси американського бізнесу, як продавати вітчизняну продукцію на міжнародному ринку, так і підтримувати загальний економічний розвиток по всьому світу (особливо в країнах, що розвиваються).

Третя головна мета зовнішньої політики США – збереження балансу сил у світі. Ідеальний баланс сил означає, що жодна нація чи регіон не є могутнішими у військовому відношенні, ніж країни решти світу. Досягнення ідеального балансу сил, ймовірно, неможливе, але загальна стабільність або передбачуваність у роботі урядів, сильних інституцій і відсутність насильства всередині та між націями можуть бути досягнуті.

Протягом більшої частини історії США лідери дивилися на світову стабільність через призму Європи. Якщо європейський континент був стабільним, стабільним був і світ. Під час холодної війни, що послідувала за Другою світовою, стабільність була досягнута існуванням двох наддержав – Сполучених Штатів і Радянського Союзу.

Крім того, ретельно сплановані терористичні акти в Сполучених Штатах, Азії та Європі ввели новий тип ворога в баланс сил — недержавні або неурядові організації, такі як Аль-Каїда та ІДІЛ (або ІДІЛ), що складаються з різних терористичні осередків, розташованих в багатьох країнах і на всіх континентах [57].

Четвертою основною метою зовнішньої політики США є захист прав людини і демократії. Нагородою стабільності, яка є результатом інших цілей зовнішньої політики США, є мир і спокій. Звичайно, дивлячись на власні стратегічні інтереси при розгляді зовнішньополітичної стратегії, Сполучені Штати, тим не менш, намагаються підтримувати міжнародний мир через

множину аспектів зовнішньої політики, такі як зовнішня допомога, а також через підтримку та участь у міжнародних організаціях, таких як Організація Об'єднаних Націй, Організація Північноатлантичного договору (НАТО) та Організація американських держав.

Сполучені Штати також щороку виділяють сотні мільярдів доларів іноземної допомоги для покращення якості життя громадян у країнах, що розвиваються. Хоча існує альтернативний погляд на допомогу США полягає в тому, що вона переслідує більш корисні цілі, маючи на меті здобути та утримати вплив, що розвиваються, забезпечити позиції в регіоні, отримати доступ до ресурсів або сприяти залежності від Сполучених Штатів.

Дипломатія США широко використовує інструменти м'якої сили, що відноситься до невійськових інструментів впливу на інші країни, як-от економічні санкції. Проте в зовнішній політиці США не відмовляються від використання військової сили – жорсткої сили. Вона присутня на кінці спектру прийняття рішень у сфері зовнішньої політики і зазвичай як крайній засіб, коли дипломатія зазнає невдачі, а військовий потенціал і оборонний комплекс США надає Сполученим Штатам можливість вести війну проти інших державних і недержавних акторів.

Важливим видом зовнішньої політики США є політика розвідки, пов'язана з обороною, що включає відкритий і прихований збір інформації, яка може становити стратегічний інтерес, з іноземних джерел.

Зовнішня допомога та глобальна екологічна політика є останніми двома видами зовнішньої політики. В обох випадках, як і в інших типах, Сполучені Штати діють як стратегічний актор, орієнтуючись на власні інтереси, одночасно виступаючи в ролі міжнародного розпорядника який намагається служити загальному благу [35].

1.3 Історичний розвиток «українського вектору» в політиці США

Відносини США з Україною глибокі та багатогранні. У 1994 році

колишній радник з національної безпеки З. Бжезінський, аналізуючи взаємодію США з новою незалежною Україною, стверджував, що сильна Україна не лише принесе користь українцям, а й допоможе запобігти появі нової Російської імперії, зміцнюючи регіональну та глобальну безпеку. «Не можна досить сильно підкреслити, що без України, — писав Бжезінський, — Росія перестане бути імперією, але коли Україна підпорядковується Росії, Росія автоматично стає імперією» [10].

Історія українсько-американських відносин починається з отриманням Україною незалежності в 1991 році. США після розпаду СРСР були занепокоєні можливим переродженням Росії, тому був розроблений курс на зближення з пострадянськими країнами для «зачищення» цих ідей, особливо у державах, найближчих до кордону Росії. Співробітництво між Україною та США почалося з визнання України, як окремого суб'єкту на міжнародній арені та встановлення двосторонніх дипломатичних відносин.

У січні 1993 року до влади в США прийшов Б. Клінтон, який продовжив у відношенні України політику Дж. Буша-старшого. Закріплення дезінтеграційних тенденцій на пострадянському просторі, підтримка нової української еліти та недопущення утворення політико-економічних союзів між Росією та Україною стали ключовими завданнями адміністрації Б. Клінтона на українському напрямі.

Крім цього, США були зацікавлені в Україні, вільній від ядерної зброї. В цьому питанні Вашингтон зіштовхнувся з певними труднощами. У лютому 1993 року виникла серйозна небезпека відходу України від певних зобов'язань, оскільки Верховна Рада відклала розгляд Договору про скорочення стратегічного озброєння. Подібна затримка пояснювалася тим, що в обмін на вивід ядерної зброї Україна розраховувала отримати економічну допомогу в розмірі кількох мільярдів доларів і гарантії безпеки [15, с. 18-19].

Політичний тиск з боку української влади змусив адміністрацію Б. Клінтона шукати додаткові стимули, які б умотивували Україну до виконання раніше взятих на себе зобов'язань щодо ядерної зброї. В результаті США

погодилися надати Києву фінансову допомогу. В 1993 році Держдепартамент виступив із заявою про необхідність і невідкладність спільного подолання кризи довіри між країнами. В травні того ж року до Києву прибув посол США з особових доручень, спеціальний радник Держсекретаря США по зв'язкам з новими незалежними державами С. Телботт, що заявив про зацікавленість американської сторони почати новий етап у відносинах з Україною.

Було наголошено, що США провели глибинний перегляд своєї політики щодо України. Згодом відбувся візит міністра оборони США Л. Еспіна, який запевнив українську владу, що «без'ядерна Україна буде найкращим союзником США. Україна — маленька країна, але має великого ворога, і ми маємо показати, що вона має також великого друга. Будь-який уряд України, який намагатиметься тримати росіян подалі до Сходу, буде добрим урядом». У свою чергу, Україна була зацікавлена в розвитку відносин із США. Перший український Президент Л. Кравчук, орієнтуючись на інтереси західних країн, мав намір укласти із США військово-політичний союз, який мав вивести Україну з-під впливу Росії [56].

Загалом політика США щодо України мала вибіркового характеру і була націлена на вирішення певних завдань. США підтримували прагнення українського керівництва до інтеграції України в західні економічні та військово-політичні структури.

Відносини США з Україною на початку періоду незалежності української держави ускладнювалися невирішеністю ядерної проблеми. У ході переговорів сторони досягли домовленості про те, що США сприятимуть приєднанню України до Генеральної угоди з торгівлі та тарифів, налагодженню конструктивної співпраці з МВФ та МБРР. Крім того, українське керівництво отримало запевнення щодо розгляду питання про можливе входження України до НАТО та надання їй гарантій безпеки з боку Альянсу.

5 грудня 1994 року у Будапешті політичні лідери Росії, США, України та Великої Британії підписали угоду, відповідно до якої Київ зобов'язувався ліквідувати весь ядерний потенціал. Росія та США підтвердили територіальну

цілісність України [27].

Загалом США, які спочатку не ставили завдання встановлення рівноправних та партнерських відносин з Києвом, бачили Україну виключно як протиріччя Росії на пострадянському просторі. У цьому контексті США висунули концепцію створення центральноєвропейської системи безпеки, яка передбачала формування військово-політичної системи із східноєвропейських країн. Ці країни мали стати «санітарним кордоном» навколо Росії. Пізніше ця ідея набула нового звучання і була трансформована в Балто-Чорноморсько-Каспійську дугу безпеки.

У середині 1990-х років, одним із пріоритетних напрямів зовнішньої політики США щодо України був розвиток військового та політичного співробітництва. Як механізм розширення взаємодії двох країн у цій сфері використовувався потенціал НАТО. Невдовзі у 1994 році Україна приєдналася до програми «Партнерство заради миру».

Роль України у зовнішній політиці США знайшла своє відображення у погодженій резолюції, ухваленій у вересні 1996 року Палатою представників та Сенатом Конгресу США № 120 «На підтримку незалежності України». У цьому документі було наголошено на ключовій ролі України, яка оголошувалась важливим елементом національної безпеки США, а також підкреслювалось, що Україна «протистояла появі будь-якої політичної чи військової організації, яка сприяла б реінтеграції держав колишнього Радянського Союзу» [38].

США ініціювали створення постійних механізмів взаємодії України із НАТО. У травні 1997 року Генеральний секретар НАТО Х. Солана відкрив у Києві Центр інформації та документації НАТО. Його діяльність мала формувати позитивний імідж альянсу серед українців та сприяти просуванню країни у напрямку членства в даній організації.

Згодом, у липні цього року була підписана Хартія «Про особливе партнерство між Україною та НАТО», яка стала першим документом, що юридично закріпив відносини Києва та Брюсселя та заклав законодавчу основу для

розширення подальшої двосторонньої співпраці, в якій США відігравали ключову роль [31].

Іншим напрямом американської зовнішньої політики стало залучення України до формату багатосторонньої взаємодії з іншими країнами пострадянського простору. За підтримки США у 1997 році було створено організацію ГУАМ, до якої увійшли такі країни, як Грузія, Україна, Азербайджан та Молдова. ГУАМ розглядався як альтернатива інтеграційним проектам, які пропонувалися Росією. Її діяльність була спрямована на обмеження впливу Росії, насамперед у Закавказзі, Каспійському та Чорноморському регіонах. Головним пріоритетом зовнішньої політики країн, які утворили ГУАМ, виступало поглиблення співробітництва із західними країнами.

Питання розширення співпраці із західними країнами (ЄС та США) постійно перебували у центрі уваги українського керівництва. У листопаді того ж року було прийнято Державну програму співробітництва Україна — НАТО. У квітні 1999 року відкрилася місія НАТО, яка мала сприяти поглибленню контактів альянсу з Україною, а також було створено консультативний механізм співпраці у вигляді Комісії Україна—НАТО.

У 2000 році державний секретар США М. Олбрайт заявила, що Україна є ключовою країною для створення безпечної та нерозділеної Європи. Одночасно американською стороною наголошувалося на необхідності збереження виділення допомоги, яка за перше десятиліття незалежності досягла близько 2 млрд доларів.

По мірі наближення президентських виборів в Україні тиск США на українську владу значно зріс, що підтвердила тоді парламентська комісія Верховної Ради. Активізація зовнішньої політики США щодо України у 2003-2004 роках. була пов'язана не лише з президентськими виборами, а й з покращенням відносин між Україною та Росією. У вересні 2003 року Україна підписала угоди про створення Єдиного економічного простору з Росією, Білорусією та Казахстаном. Наприкінці того ж року було укладено російсько-українські угоди про спільне використання Азовського моря та Керченської протоки.

Обговорювалися різні варіанти розширення торговельно-економічного співробітництва двох країн. Розвиток російсько-української співпраці викликав у США занепокоєння, підштовхуючи Вашингтон до посилення критики українського Президента та водночас до подальшої підтримки української опозиції.

Новий Президент України по-інакшому розставив акценти у зовнішній політиці країни, надавши їй прозахідного спрямування. Так, у квітні 2005 року Україна та США підписали спільну заяву «Порядок денний нового століття для українсько-американського партнерства», який заклав основи для розвитку політичного діалогу в наступні роки. У свою чергу США підтвердили готовність підтримувати прагнення України приєднатися до Плану дій щодо членства (ПДЧ) у НАТО [53].

Важливою подією у розвитку двосторонніх відносин став державний візит до України американського президента Дж. Буша-молодшого. Підписана «Дорожня карта пріоритетів двосторонньої співпраці» підтвердила стратегічний формат відносин між країнами. Важлива роль відводилася двостороннім механізмам співробітництва: насамперед міжвідомчій координаційній групі. США висловили готовність надавати політичну підтримку курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію.

У грудні 2008 року Україна та США підписали Хартію про стратегічне партнерство двох країн. У цьому документі Вашингтон підтвердив свою готовність підтримати Україну у її прагненні вступити до НАТО, а також враховувати українські інтереси: захищати безпеку та територіальну цілісність, зміцнювати верховенство права, сприяти розширенню економічних свобод та демократичних інституцій.

З приходом до влади американського Президента Б. Обами взаємини України зі США отримали новий імпульс розвитку. Нова адміністрація США підтвердила важливість українсько-американської Хартії щодо стратегічного партнерства. Через деякий час була створена Комісія стратегічного партнерства (КСП) під головуванням міністра закордонних справ України та

держсекретаря США. У квітні 2009 року відбувся візит до України першого заступника держсекретаря Джеймса Стайнберга, який наголосив на необхідності розвивати вже існуючі консультативні органи, поглиблювати співпрацю на основі «Дорожньої карти» та Хартії про стратегічне партнерство. Як пріоритетні питання у двосторонніх відносинах були названі енергетика, торгівля та питання безпеки [34, с. 82-83].

Перемога в Україні у 2010 році під час президентських виборів В. Януковича призвела до переоцінки американської політики на українському напрямі. Причиною цього стали заяви нового голови Української держави про готовність зміни зовнішньополітичного курсу у бік поглиблення відносин із Росією і підписання Харківських угод.

Проте період російсько-українського зближення виявився дуже нетривалим. Вже в середині 2010 року українська влада заявила про зацікавленість у подальшому розвитку відносин із США. У липні відбулося засідання Комісії із стратегічного партнерства, на якому обговорювалися питання міжнародної та регіональної безпеки, зовнішньої політики та оборони, військово-технічного співробітництва. Американська сторона наголосила на готовності збільшити фінансування в межах програми утилізації твердого ракетного палива. Водночас США розширили співпрацю у торговельно-економічній сфері. У жовтні у Києві відбулося третє засідання українсько-американської ради з торгівлі та інвестицій, на якому обговорювалися перспективи співпраці у торговельно-економічній та фінансово-інвестиційній сфері.

Одним із пріоритетних напрямів зовнішньої політики США щодо України стало налагодження співпраці у сфері видобутку нетрадиційних вуглеводнів, що знаходяться на українській території.

У лютому 2011 року відбулося третє засідання українсько-американської Комісії зі стратегічного партнерства, яка виступала основним координуючим механізмом двостороннього співробітництва з усього комплексу питань, що становлять взаємний інтерес для України та США. За результатами переговорів було оприлюднено спільну заяву, яка знову підтвердила актуальність

підписаної у грудні 2008 року Хартії про стратегічне партнерство між Україною та США. У документі також відзначено значний прогрес у реалізації домовленостей Президентів України та США, досягнутих у квітні 2010 року у Вашингтоні під час саміту з ядерної безпеки, окреслено пріоритети українсько-американської взаємодії на двосторонній основі.

Тоді ж було підписано Меморандум про співпрацю України з американською компанією ExxonMobil у сфері розвідки запасів нетрадиційних вуглеводнів. Йшлося про співпрацю в галузі оцінки в Україні потенціалу запасів метану у вугільних родовищах та сланцевого газу [85].

Досягнуті домовленості розглядалися в США у контексті вирішення довгострокових завдань. Важливим питанням для США було подальше збереження України в орбіті американських політичних інтересів. У 2012 році США для просування своїх інтересів щодо України активно використовували тему політичних свобод та демократії, у центрі уваги знаходилася справа Ю. Тимошенко.

У вересні 2012 року напередодні парламентських виборів в Україні США знову звернулися до теми політичних ув'язнених. Сенат США схвалив резолюцію № 466, в якій засудив дії адміністрації Президента В. Януковича, спрямовані на політично мотивований арешт колишнього глави уряду Ю. Тимошенко, та закликав Державний департамент США видати заборону на видачу віз тим, хто відповідальний за арешт Ю. Тимошенко та погане поводження з ній [3].

Вступ на початку 2013 року на посаду президента Б. Обама не зменшив інтересу США до України, яка, як і раніше, залишалася однією з ключових держав пострадянського простору. Одним із пріоритетів зовнішньої політики США в ті часи була сфера енергетичної співпраці. У січні 2013 року Україна підписала угоду з американською компанією «Shell» щодо розробки родовищ сланцевого газу, розташованих на українській території. Даною співпрацю в Україні розглядають через призму реалізації стратегії підвищення енергетичної безпеки, що передбачає скорочення постачання російського газу та

зростання видобутку власних вуглеводнів.

З початку хвилювань на Майдані США послідовно висловлювали підтримку України, яка посилилася з анексією Криму у 2014 році.

24 серпня 2016 року президент США Б. Обама виступив із промовою на підтримку українського народу, суверенітету та територіальної цілісності держави. Тим самим американський президент фактично резюмував довгострокову стратегію адміністрації Білого дому в українському питанні, яка планомерно генерувалася зовнішньополітичними відомствами США разом із науково-аналітичними центрами протягом тривалого часу [15, с. 19-20].

З приходом до влади Д. Трампа політика США по відношенню до України суттєво не змінилася, проте відстежувалося радше негативне відношення американського президента до української держави та поступове виокремлення українського питання з центри уваги на периферію американської зовнішньої політики [45].

Не зважаючи на це, у 2019 році відносини США з Україною стали важливим питанням у внутрішньополітичних справах США. У вересні 2019 року спікер Палати представників Ненсі Пелосі оголосила, що Палата представників розпочне розслідування щодо імпичменту, пов'язаного частково з імовірними діями президента щодо України. 18 грудня 2019 року Палата представників погодила документ, згідно з яким президенту Д. Трампу загрожував імпичмент за звинуваченням у зловживанні владою (стаття I) та перешкоджанні роботі Конгресу (стаття II).

Перша стаття імпичменту частково звинувачувала президента в тому, що він домагався від влади України публічно оголосити про розслідування, які б посприяли його переобранню, зашкодили виборчим перспективам політичного опонента та вплинули на президентські вибори у США 2020 року на його користь. Президент Д. Трамп разом з тим намагався тиснути на владу України для здійснення цих кроків, обумовлюючи дії офіційного уряду Сполучених Штатів, які мають значну цінність для України, публічним оголошенням про розслідування.

Згодом президент Д. Трамп і представники Білого дому визнали зацікавленість президента в українських розслідуваннях, але заявили, що ці інтереси пов'язані з законними побоюваннями. Офіційні представники Білого дому загалом заперечували, що дії уряду США залежали від оголошення про початок розслідування. Процес імпічменту проти Д. Трампа закінчився 5 лютого 2020 року, коли Сенат визнав 45-го президента США невинним у двох статтях імпічменту [108].

Адміністрація нового президента Дж. Байдена прагне відновити тісні відносини з Україною. Держсекретар Ентоні Блінкен відвідав Україну в травні 2021 року, а міністр енергетики Дж. Гранхольм представила адміністрацію нового президенту на саміті Кримської платформи в серпні 2021 року в Києві. Президент Дж. Байден двічі телефонував президенту В. Зеленському у квітні та червні 2021 року та приймав президента В. Зеленського у Білому домі у вересні 2021 року [102].

Під час візиту В. Зеленського до Вашингтона у серпні-вересні 2021 року США та Україна оприлюднили спільні заяви щодо стратегічного партнерства щодо посилення двостороннього співробітництва в галузі енергетики та клімату. Представники двох країн підписали нову Стратегічну оборонну структуру та угоду про дослідження, розробку, випробування та оцінку оборонного комплексу, а також Меморандум про взаєморозуміння, спрямований на посилення торговельно-економічного співробітництва. Офіційні особи США також оголосили про продовження угоди між Україною та США про науку та технології та про встановлення нової безпечної лінії зв'язку через Національний центр зменшення ядерних ризиків [41].

1.4 Нормативно-законодавча база регулювання україно-американських відносин

Двостороння договірно-правова база українсько-американських

відносин складається з понад 150 міжнародних документів і, з огляду на стратегічний характер двосторонніх відносин, постійно доповнюється новими. Окрім того, обидві країни є сторонами понад 100 багатосторонніх міжнародних документів. Серед ключових політико-правових документів можна виокремити такі: Хартія Україна-США про стратегічне партнерство, Дорожня карта пріоритетів українсько-американського співробітництва, Угода про гуманітарне і техніко-економічне співробітництво, Договір про заохочення та взаємний захист інвестицій, Угода про охорону і збереження культурної спадщини, Угода щодо реалізації програм та проектів міжнародної допомоги у військовій сфері, Двосторонній протокол про взаємний доступ до ринків товарів і послуг, Договір про правову допомогу у кримінальних справах та ін [31].

Фундаментом двосторонніх відносин стала чинна донині «Угода між Урядом України та Урядом США про гуманітарну та техніко-економічну співпрацю» від 7 травня 1992 року.

Під дію угоди підпадає «будь-яка допомога, яку надає уряд Сполучених Штатів відповідно до цієї Угоди...» [32]. Документ легалізував для США можливість щодо необмеженого доступу в Україні до всієї інформації та документації, що цікавить, фактично створивши необмежені можливості для активізації та дії неурядових організацій будь-якого роду. Надалі стратегічні напрями зовнішньої політики США щодо України не зазнали істотних змін.

Аналіз РНБ (Резолюція національної безпеки) США показує, що за підтримкою українських перетворень у 1990-ті роки. стояла переважно занепокоєність американців питанням ядерного арсеналу СРСР та проблемою ядерного роззброєння України.

Однак поступово пріоритетне співробітництво США з Україною виділялося в окремий напрямок американського порядку денного. У Стратегії національної безпеки США 1994 року взаємодія з Україною формально вписана в контекст американо-російської співпраці, то Стратегія національної безпеки 1995 року визначила американо-українську взаємодію окремим вектором, мета якого – проведення економічних реформ, критично важливих для

довготривалої стабільності. Української держави.

Аналіз Резолюції №120 Конгресу США від 1996 року свідчить уже про особливе виділення українського напрямку в американській зовнішній політиці: уряд України «наполегливо» покликаний виступати проти появи будь-якої політичної чи військової організації, здатної сприяти реінтеграції держав колишнього Радянського Союзу.

Привертає увагу, що у РНБ США 2010 року основна увага приділена обґрунтуванню ролі США у боротьбі з міжнародним тероризмом та врегулюванні військової та політичної ситуації на Близькому Сході. Україна в цей час на деякий час зникла з порядку денного РНБ, проте в оприлюдненій у листопаді 2010 року стратегії НАТО було особливо наголошено на українській євроатлантичній орієнтації та продовженні участі країни у програмах військово-політичного блоку.

Проте РНБ США 2015 року відзначалася вже явною антиросійською спрямованістю. Причому Україна в документі згадувалася саме у прив'язці до російської агресії та Росії, яка порушила територіальну цілісність суверенної держави. У контексті української кризи в ній також була акцентована залежність Європи від російського природного газу. У зв'язку з цим, заявлений у стратегії курс на покращення взаємодії США та НАТО з Україною, а також диверсифікацію джерел та маршрутів енергоресурсів, націлювалися насамперед на забезпечення системи європейської безпеки. В оновленій СНБ США 2017 року Україна знову згадувалась у контексті «вторгнення Росії до Грузії і в Україну».

Акцент робився на агресивній зовнішній політиці Росії та її прагненні відновити статус великої держави та встановити сфери впливу поблизу своїх кордонів [88].

Загалом надзвичайна залученість США до процесу української політичної трансформації не викликає сумнівів і підтверджується численними джерелами, у тому числі документами виконавчої та законодавчої влади США. Незважаючи на те, що різке зростання кількості законопроектів, внесених на

розгляд Конгресу США з українського питання, відзначено з 2014-2015 роках, у стратегічному плані американський підхід вбудовування України в систему євроатлантичної безпеки незмінний з початку 1990-х років: «стабільна, демократична та економічно процвітаюча Україна є важливим фактором системи євроатлантичної безпеки» і стане членом НАТО, - заявлено у законопроекті від 22 березня 2012 року [5].

У грудні 2013 року Сенат США ухвалив Резолюцію № 319 на підтримку українського народу, посилаючись на рішення президента В.Януковича відмовитись від підписання угоди про асоціацію з Європейським союзом. У документі зазначено, що майбутнє України полягає у розвитку тісніших відносин із Європою та США; більш того, автори посилаються на опитування, проведене у листопаді 2013 року, згідно з яким більшість населення підтримала підписання торгової та політичної угоди з Європейським союзом. Посилаючись на досвід економічного розвитку Польщі, Литви, Латвії та Естонії, у резолюції заявлено необхідність проведення довготривалих економічних реформ з метою подолання кризи та забезпечення безпеки держави.

У квітні 2014 року Конгресом США був затверджений Акт «Про підтримку незалежності, суверенітету і територіальної цілісності України...», ключові положення якого увійшли до комплексу законів, що слідували за ним (Public Law No: 113- 96 (04 /03/2014), Public Law No: 113-95 (04/03/2014) та ін.). Акт концептуально ідентичний положенням, які присутні у доктринальних документах США [5].

Документ є розширеною програмою дій Білого дому щодо України. Серед викладених принципів американської політики – підтримка суверенітету країни, зміцнення демократії, проведення структурних економічних реформ, диверсифікація поставок енергоресурсів, а також – засудження інтервенції Росії, визнання нелегітимності референдуму в Криму, підтримка антиросійських санкцій та ін. , прозорості та підзвітної діяльності державних установ та просуванні інтересів національної безпеки США за допомогою міжнародного мовлення, спрямованого на «просування інтересів та цінностей Сполучених

Штатів шляхом подання точних та всеосяжних новин та інформації, що є основою демократичного управління». Закон також зафіксував укріплення військового співробітництва західного військово-політичного блоку та ЄС з Україною та призупинив діяльність Ради Росія-НАТО. Загалом, просування та дотримання понад трьохсот параграфів закону, включаючи американську санкційну політику, дія якої передбачалася до 2020 року, визнано «життєво важливим національним інтересом США» [103].

І в цьому контексті слід відзначити особливу роль Українського конгресного комітету Америки, зусиллями якого стала можлива поява українського кокусу у верхній палаті американського Конгресу у лютому 2015 року. За словами одного із засновників кокусу – сенатора Р. Портмана, створення українського форуму в Сенаті покликане стати «ключовим голосом на Капітолійському пагорбі для зміцнення відносин США та України» в умовах російської агресії. Р. Портман – прихильник розширення американської військової допомоги Україні 2 березня 2018 року високо оцінив схвалення Держдепартаментом США продажу Україні 37 протитанкових комплексів Javelin та 210 ракет до них на загальну суму близько \$47 млн. за програмою американського Законодавчого військового фінансування (FMF), яка передбачає надання країнам-партнерам грантів на купівлю американського оборонного обладнання, послуг та навчання; субсидування армій дружніх держав націлене просування національних інтересів США [79].

Внесений у червні 2017 року законопроект 3364 «Протидія противникам Америки через закон про санкції», вже через місяць був підтриманий в обох палатах Конгресу і підписаний президентом США в серпні 2017 року.

Ухвалений закон № 115-44 «З метою позначити позицію Конгресу та протидіяти агресії Урядів Ірану, Російської Федерації та Північної Кореї...» розширив список осіб, проти яких можуть бути введені санкції. Також він ввів обмеження або заборону на укладання контрактів з будь-якими державними структурами РФ, що виконують розвідувальні чи оборонні функції, або пов'язані з сферою експорту енергоресурсів та інвестування у проекти з

трубопровідного експорту енергоресурсів, що реалізуються за участю російських держкомпаній.

Відповідно до закону, на 2018-2019 роки було заплановано виділення суми у розмірі 250 млн. дол. США у спеціальний Фонд протидії російському впливу з метою забезпечення захисту від кібератак виборчої системи різних держав, боротьбу з корупцією, розвиток правових інститутів, розвиток ЗМІ та неурядових організацій, що протидіють пропаганді та впливу РФ тощо.

Важливо також зазначити, що закон позбавив президента США права одноосібно скасовувати введені санкції поза особливою процедурою звернення за дозволом до Конгресу з обґрунтуванням необхідності їх скасування.

12 грудня 2017 року набрав чинності підписаний президентом США Д. Трампом Закон № 115-91 про бюджет США на потреби національної оборони у 2018 року. Глава № 1234 Закону передбачає виділення 350 млн. дол. на модифікацію та розширення ініціативи з надання допомоги у забезпеченні безпеки України. У документ увійшли нові положення, що дозволили використання коштів оборонного бюджету США на потреби реабілітації в медичних установах країни поранених українських військовослужбовців, а також навчання та підготовку українських медичних фахівців у цій сфері у рамках спеціальної програми.

Набуття чинності цим законом призвело до тиражування вітчизняними та закордонними ЗМІ інформації про те, що США офіційно санкціонували постачання летального озброєння в Україну. Питання про постачання летальної оборонної зброї Україні стало предметом суперечок у Конгресі у розпал української політичної кризи. У 2015 році низка відомих політичних діячів за підтримки найбільших аналітичних центрів випустила доповідь, яка закликає Захід надати військову підтримку Україні, яка викликала неоднозначні оцінки у середовищі зовнішньополітичного істеблішменту США [120].

Великий розділ Закону 115-91 представляє позицію Конгресу з питань російської політики та визначають конкретні обмежувальні заходи щодо Росії. Концептуально Закон не містить положень, не відображених у новітніх

доктринальних документах США: «агресивна» політика Росії, спрямована на підірив міжнародних норм та інститутів та використовує тактику «гібридної війни» в Україні та Сирії, є геостратегічною загрозою американським інтересам. Загрозоутворюючим фактором для США є також російська програма модернізації збройних сил, посилення військової присутності в Арктиці, інвестиції в ядерну програму. У цьому контексті заявлено необхідність здійснення всеосяжної стратегії оборони США, що включає нарощування американської присутності в Європі та зростання інвестицій, спрямованих на протидію нетрадиційним методам ведення війни, кібервійнам, проведення розвідувальних операцій та ін.

Загалом українське питання залишалося в центрі уваги американських законодавців, активізуючи антиросійський порядок денний. У 2015-2016 роках спостерігалось стрімке зростання кількості ініціатив, що надходять до американського парламенту, безпосередньо чи опосередковано пов'язані з українським питанням. У 2017 році значну частину законопроектів було прийнято Конгресом і становило частину всеосяжної стратегії тиску на Росію.

Ключову роль в визначенні напрямків американо-української співпраці має Хартія стратегічного партнерства.

10 листопада 2021 року була прийнята нова версія цього документу, що замінює попередню хартію, датовану 2008 роком, її підписали держсекретар США Е. Блінкен та міністр закордонних справ України Д. Кулеба.

Оновлена Хартія складається з п'яти частин, провідним розділом яких є безпека та чітке визначення пріоритетів. Впродовж всього тексту документу використовується найрішучіша мова, яку використовували Сполучені Штати, щоб засудити триваючу агресію Росії проти України та підкреслити підтримку безпеки України [17].

Ключове питання безпеки в цьому документі визначається як боротьбу (протидію) з російською агресією. Окреслюється чітке зобов'язання США на подальше поглиблення американо-української співпраці у безпековій сфері через проведення широкого кола заходів з метою протидіяти зовнішній агресії.

Окремо притягнення Росію до відповідальності за Крим та війну на Сході України, а також продовження дій, що погрожують суверенітету та територіальній цілісності Української держави.

Надається деталізоване визначення гібридної агресії та наголошується на намірі США і надалі продовжувати санкційну політику по відношенню до Росії.

В документа США чітко визначають свою позиції щодо Криму, підкреслюючи, що ніколи не визнавали та не визнають в майбутньому анексію Криму Російською Федерацією.

США окреслюють підтримку Нормандському формату та Мінських домовленостей як дипломатичних засобів завершення війни, збройного протистояння та повернення частини територій на Сході країни. Проте ступінь залучення США у цих процесах остається невідомою.

Хартія визначає пріоритети співпраці на внутрішньо українському рівні: продовження боротьби з корупцією, реформа судової гілки влади та корпоративного управління (присутність міжнародних експертів в українських інституціях), економічна еволюція України та захист інвестицій американських громадян та компаній [31].

31 серпня Міністри оборони України та США Андрій Таран та Ллойд Остін підписали у вівторок у Вашингтоні угоду про стратегічні засади оборонного партнерства.

Глави військових відомств підписали також міжурядову угоду про проекти у сфері досліджень, розробок, випробувань та оцінки. Як повідомляється на сайті Міністерства оборони України, вибудовуються міжнародно-правові засади для укладання контрактів щодо реалізації спільних науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт в оборонній сфері. Зокрема, створюються умови для впровадження передових оборонних технологій, старту проектів у сфері модернізації озброєння та військової техніки із залученням інвестицій з американського боку.

Крім того, положення угоди дозволяють проводити тестування озброєнь

та військової техніки, науково-дослідні роботи, оцінювати їхню ефективність з використанням обладнання та технологій, які відсутні в Україні. Українські ж науково-дослідні установи зможуть залучатись до виконання проектів американської сторони [75].

Висновок до розділу 1

Отже, вивченню питання значення України в геополітиці США, розвитку та особливостей американо-українських відносин присвячені праці іноземних та вітчизняних авторів. Зовнішня політика України заснована на міжнародному праві та низці ключових документів – «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики України», «Про стратегію зовнішньополітичної діяльності України». Національні інтереси та пріоритети на міжнародній арені мають декілька ключових напрямків: відновлення територіальної цілісності, співпраці з стратегічними партнерами та іншими країнами, творення позитивного іміджу країни за кордоном, укріплення позицій у Балто-Чорноморському регіоні. Теоретична база зовнішньої політики США представлена в доктринах президентів, що утілює шлях для реалізації американських національних інтересів.

Історія американо-українських відносин має досить коротку за часом хронологію та змінювалась періодами напруги та потеплення. Разом з тим на початку подій 2013-2014 років США стали одними з ключових партнерів України і одними з найсуттєвіших центрів тиску на Росію.

В цілому нормативно-правова база відносин США та України складає десятки документів. Проте фундаментом цих відносин, що визначає їх напрямки та зміст, є Хартія стратегічного партнерства, підписана у 2008 році та оновлена у 2021.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОГО ВЕКТОРУ В ПОЛІТИЦІ США ПІСЛЯ ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ 2021 РОКУ

2.1 Аналіз аспектів україно-американських відносин:

2.1.1 Безпековий

Як ми зазначили у 1 розділі нашої роботи, США є одним з гарантів безпеки, територіальної цілісності та суверенітету України згідно з Будапештським меморандумом 1994 року. Україна та США мають низку документів, що регулюють військову співпрацю двох країн, крім того, США – є головним політичним партнером та силою, що підтримує право на членство Української держави в НАТО.

Покращення співпраці США та України у безпековому секторі є одною з пріоритетних цілей адміністрації американського президента Дж. Байдена.

Представники безпеки США продовжують заявляти, що підтримка США суверенітету та територіальної цілісності України є «непохитною». Це стосується як окупованого Криму, так і підконтрольних Росії територій на сході України.

Такі заві є послідовними у політиці США, починаючи з анексії Криму у 2014 році.

У 2018 році тодішній заступник держсекретаря Джон Дж. Салліван сказав у Києві, що «Крим — це Україна.... Ми ніколи не погодимося обміняти один регіон України на інший. Ми ніколи не укладемо угоду щодо України без України» [120]. У липні 2018 року тодішній держсекретар Помпео видав «Кримську декларацію», яка підтверджує як політику відмови Сполучених Штатів визнати претензії Кремля на суверенітет над територією, захопленою силою, що суперечить міжнародному праву. У погодженні з союзниками,

партнерами та міжнародною спільнотою Сполучені Штати відкидають спробу анексії Криму Росією і зобов'язуються підтримувати цю політику до відновлення територіальної цілісності України.

«Кримська декларація» прямо пов'язує політику США з Декларацією Уеллса 1940 року, яка стало початком політики США щодо невизнання анексії Радянським Союзом країн Балтії – Естонії, Латвії та Литви [50].

Закон «Про протидію російському впливу в Європі та Євразії» від 2017 року (CRIEEA) зазначає, що політика Сполучених Штатів – ніколи не визнавати незаконну анексію Криму урядом Російської Федерації або відокремлення будь-якої частини української території. шляхом використання військової сили.

Починаючи з 2015 фінансового року, фінансування іноземних операцій забороняє іноземну допомогу урядам, які вживають «позитивних кроків» для підтримки анексії Криму Росією, і обмежують кошти від реалізації політики та дій, які визнавали б російську суверенітет над Кримом.

Представники США звернули увагу на порушення Росією прав людини в окупованому Криму. Ці зловживання включають жорстоку кампанію репресій проти кримських татар, етнічних українців та представників інших етнічних та релігійних груп меншин у Криму.

Сполучені Штати підтримують зусилля Тристоронньої контактної групи та Нормандської четвірки щодо імплементації Мінських угод. Офіційні особи США критикують Росію за невиконання своїх зобов'язань за Мінськими угодами та засуджують Росію. агресивні дії в Україні та навколо неї.

У квітні 2021 року президент Дж. Байден розмовляв з президентом В. Путіним, щоб «озвучити занепокоєння з приводу раптового нарощування російської армії в окупованому Криму та на кордонах України, і закликав Росію до деескалації напруги». Крім того, Держдепартамент закликав Росію «припинити переслідування суден» у Чорноморському регіоні [94].

Сполучені Штати підтримують Україну проти зусиль Росії зменшити роль України як транзитної держави для експорту природного газу. CRIEEA

стверджували, що політикою США є «протидія газопроводу «Північний потік-2», зважаючи на його згубний вплив на енергетичну безпеку ЄС, розвиток газового ринку в Центральній та Східній Європі та енергетичні реформи в Україні». В останній день перебування на посаді президента Д. Трампа адміністрація Трампа ввела санкції проти пов'язаної з Росією організації та судна-трубоукладача за участь у будівництві «Північного потоку-2». Адміністрація Дж. Байдена ввела другий раунд санкцій щодо цієї організації та судна. як і на 21 іншу компанію та судно проте згодом відмовилася від санаційної політики.

Одне з ключових значень в межах американо-української співпраці у безпековій сфері, поряд з санкціями проти Росії, має матеріально-військова допомога США.

З моменту здобуття незалежності Україна була провідним одержувачем іноземної та військової допомоги США в Європі та Євразії. У 1990-х роках (1992-2000 фінансовий рік) уряд США надав Україні майже 2,6 мільярда доларів загальної допомоги (у середньому 287 мільйонів доларів США на рік). У 2000-х (2001-2009 фінансовий рік) загальна допомога Україні становила майже 1,8 мільярда доларів США. (у середньому 199 мільйонів доларів США на рік). За п'ять років до вторгнення Росії в Україну (2010-2014 фінансовий рік) двостороння допомога Державного департаменту та Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) становила в середньому близько 105 мільйонів доларів США на рік [90].

Після вторгнення Росії в Україну Сполучені Штати почали надавати Україні більший рівень щорічної допомоги через кілька рахунків. З 2015 по 2020 фінансовий рік двостороння допомога Державного департаменту та USAID Україні (включаючи іноземне військове фінансування, або FMF) становила в середньому близько 418 мільйонів доларів на рік.

Водночас допомога США Україні не обмежується програмами фінансування Держдепартаменту та USAID. Допомога США в галузі безпеки також включає Ініціативу підтримки безпеки України Міністерства оборони (USAI), яка має на меті підтримати суверенітет і територіальну цілісність України та

допомогти Україні захиститися від подальшої агресії. З 2016 по 2021 фінансовий рік Конгрес виділив понад 1,3 мільярда доларів США для USAI. Україна також отримала допомогу в галузі безпеки через додаткові рахунки Міністерства оборони та інші рахунки, включаючи екстрену та перепрограмовану допомогу у 2014-2015 роках, Європейську ініціативу стримування (Reassurance), Глобальний фонд безпеки, розділ 333 (розбудова потенціалу партнера), регіональний FMF та Міжнародна військова освіта та навчання (IMET).

Загалом Сполучені Штати виділили Україні понад 2,5 мільярда доларів на безпеку після вторгнення Росії у 2014 році. Крім того, уряд США надав понад 351 мільйон доларів гуманітарної допомоги з 2014 фінансового року для допомоги внутрішньо переміщеним особам (ВПО) та іншим жертвам конфлікту. Допомога у сфері нерозповсюдження та зменшення загроз, яку адмініструють Міністерство енергетики та Міністерство оборони (DOD), з 2014 фінансового року складала понад 205 мільйонів доларів США. Сполучені Штати також надали Україні три кредитні гарантії на 1 мільярд доларів США.

Адміністрація Байдена утримала розмір військової допомоги на рівні попередніх років – на наступний, 2022 рік, в американському оборонному бюджеті закладено 300 млн. доларів на допомогу Україні [68].

Як бачимо з таблиці 2.1. військова допомога США, спрямована на підтримку оборонної здатності України, мала тенденцію до збільшення від 2014 року і на сучасному етапі відносин зберіглася на примірно однаковому рівні (не беручи до уваги 2020 рік, коли США були змушені зменшити її обсяг через спалах COVID -19).

Таблиця 2.1. – Військова допомога США Україні 2014-2022 роки

Військова допомога США Україні у млн. дол.								
2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
86,9	174	318,1	262	268,9	398	282,9	127	300

Разом з тим в американському політичному істеблішменті довго тривали

дискусії щодо можливості продажу Україні летальної зброї.

Адміністрація Обами надала Україні нескортельну допомогу в галузі безпеки через побоювання щодо можливої ескалації конфлікту. Така допомога включала «бронезилети, шоломи, транспортні засоби, прилади нічного та тепловізійного бачення, важке інженерне обладнання, передові радіостанції, патрульні катери, пайки, намети, контр-мінометні радари, уніформу, обладнання та запаси першої допомоги та інші супутні предмети» [6]. Адміністрація Трамп і Байдена надали Україні нелетальну допомогу та оборонну летальну зброю. З 2017 по 2021 рік допомога в безпеці включала можливості підвищення рівня летальності, командування та контролю, а також ситуаційної обізнаності українських сил шляхом надання протиартилерійських радарів, безпілотних літальних систем, засобів безпечного зв'язку, радіоелектронної боротьби та військово-медичної евакуації. обладнання, навчання та обладнання для підвищення оперативної безпеки та спроможності баз ВПС України.

У 2018 та 2019 роках Міністерство оборони сповістило Конгрес про два іноземні військові продажі Україні загалом 360 переносних протитанкових ракет Javelin, а також пускових установок, супутнього обладнання та навчання. За повідомленнями ЗМІ, ці ракети мали зберігатися. подалі від лінії фронту.

У вересні 2021 року адміністрація Байдена оголосила про плани надати «новий пакет на 60 мільйонів доларів для додаткових протиброньових систем Javelin та інших оборонних скортельних і нелетальних можливостей». Військова допомога США Україні також включала озброєні патрульні катери Mark VI та патрульні катери берегової охорони типу Island [19].

З 2015 року американські війська з армії та Національної гвардії США разом із військовими тренерами з союзних держав США проводять навчання та наставництво для військовослужбовців Збройних сил України в рамках Спільної багатонаціональної тренувальної групи – Україна.

Сполучені Штати та Україна проводять в Україні регулярні спільні військові навчання за участю союзників і партнерів по НАТО. Морські навчання Sea Breeze проводяться регулярно з 1997 року; У 2021 році цілі навчання

включали «десантну війну, ведення наземного маневру, водолазні операції, операції з перекриття морських сил, протиповітряну оборону, інтеграцію спеціальних операцій, протичовнову війну та пошуково-рятувальні операції».

Ще одне навчання – Rapid Trident, проводиться щорічно з 2011 року. Спочатку миротворчі навчання для членів НАТО та Партнерства заради миру Rapid Trident розвинулися для підвищення готовності та розбудови оперативної сумісності між українськими та партнерськими силами. Rapid Trident – це «кульмінаційна подія... щорічних навчань з підготовки підрозділів Сухопутних військ України до викликів реальних ситуацій та розгортання» [12].

США надають Україні допомогу з кібербезпеки. Сполучені Штати та Україна планують провести четвертий Двосторонній діалог з кібербезпеки в Києві у жовтні 2021 року. У 2016 році Україну відвідали 177 міжвідомчих команд США щодо кібератак 2015 року на українські енергетичні компанії.

Крім того, в межах боротьби з Китаєм – своїм головним геополітичним конкурентом, США здійснюють вплив на Україну у напрямку її взаємовідносин з китайською стороною. Так, наприклад, американські чиновники намагалися стримати Україну від схвалення продажу китайським компаніям «Мотор Січ» у 2018 році, української компанії, яка є основним виробником двигунів для літаків і вертольотів.

У 2017 році офіційні документи виявили, що китайська державна компанія придбала контрольний пакет акцій «Мотор Січ». Український суд заморозив відсоток акцій, що належать Китаю, після того, як Служба безпеки України заявила, що компанія має намір вивести активи «Мотор Січі» за кордон. Занепокоєння США з приводу продажу пов'язані з передачею чутливих технологій, які можуть збільшити внутрішнє військове виробництво Китаю та співпрацю з Росією. Представники США попередили Україну, що продаж може призвести до того, що Китай витіснить Україну як провідного експортера авіадвигунів.

Після цього Президент України В. Зеленський вжив подальших кроків, щоб не допустити продаж Китаю Мотор Січі. У 2020 році Антимонопольний

комітет України відхилив пропозиції щодо офіційного встановлення спільного китайсько-українського контролю над «Мотор Січ». У лютому 2021 року український уряд ввів санкції проти відповідних китайських компаній та їхніх власників [18].

2.1.2 Політичний

Загалом, співпраця України з США спирається на цілі та завдання, викладені у Стратегії зовнішньополітичної діяльності – документу середньої тривалості, який окреслює курс країни на близьку та середню перспективу, визначаючи загальні напрямки, пріоритети та інтереси.

26 серпня 2021 року набув чинності Указ президента «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України».

В цілому, прийнята Стратегія визначає цілі та завдання, важливі на сучасному етапі розвитку країни [55]:

1. Протистояння російській агресії з використанням політичних та дипломатичних інструментів. Це залишається високим пріоритетом, на який спрямований весь комплекс методів дипломатії та зовнішньої політики.

2. Відновлення територіальної цілісності, повернення анексованого Криму. Метою України буде реінтеграція територій, контроль над якими тимчасово втрачено. Стратегія України ґрунтуватиметься на демократизації та децентралізації; при цьому перш за все буде важливим відновлення суверенітету над власною територією. Основним завданням зовнішньої політики України в сучасних умовах є захист її суверенітету. Будь-яке нарощування військової сили та безпеки в Україні спрямоване лише на досягнення цієї мети і не становить жодної загрози для сусідніх країн та для всього регіону. В умовах слабкості міжнародних інституцій та руйнування правових гарантій безпеки Україна залишає за собою право самостійно встановлювати пріоритети та обирати шлях реалізації стратегії підвищення безпеки. Віддаючи перевагу мирним способам вирішення конфлікту, Україна приділятиме відповідну увагу зміцненню

власних сил. Виходячи з принципів неподільності глобальної безпеки та винятково вирішальної ролі колективних зусиль у сфері забезпечення безпеки, Україна поглиблюватиме примирення та співпрацю з НАТО з метою повноправного членства; розвиватиме співробітництво у сфері безпеки зі США, ЄС, Великобританією, країнами Центрально-Східної та Північної Європи. Важливим напрямом є діяльність України в міжнародних організаціях, як універсальних, так і регіональних. Окупація Криму Російською Федерацією визначила відновлення територіальної цілісності України ключовим пріоритетом. Досягнення цієї мети забезпечить не лише міцну національну безпеку України, а й стабільність у Європі та світі. Спробою незаконної анексії Криму Росія порушила основи безпеки та міжнародного права, зокрема, принцип незастосування сили, норми Статуту ООН, Декларацію принципів міжнародного права 1997 року, Будапештський меморандум 1994 року, а також ряд інших договорів. Ці дії завдали шкоди основам міжнародної безпеки. Для його відновлення Україна розглядає відновлення власної територіальної цілісності як єдиний шлях.

3. Набуття членства в Європейському Союзі та НАТО, проведення курсу на євроатлантичну інтеграцію. Оскільки Україна розташована в Європі, вона вже є важливим елементом регіональної системи безпеки і прагне стати невід'ємною частиною інших сфер європейського життя. Україна прагне стати повноправним членом Європейського Союзу. Україна виходить із нормативного, політичного, правового та безпекового розуміння європейської єдності та прагне стати органічною частиною цих спільнот. Для цього Україна розвиватиме всебічні відносини з ЄС. Він заснований на Угоді про асоціацію, потенціал якої необхідно максимально використати. Лібералізація візового режиму між Україною та ЄС розширює можливості для України приєднатися до європейської гуманітарної спільноти. Україна виступає за адаптацію проекту Східного партнерства до нових геополітичних умов. Агресія Росії проти України завдала шкоди правовій базі довгострокової стратегії ЄС щодо сусідніх регіонів, поставивши на порядок денний нові виклики безпеці. Україна готова до партнерства з ЄС для протидії цьому. Стратегічні інтереси ЄС та України

щодо перетворення Східної Європи в зону стабільності, безпеки та розвитку збігаються, тому це може бути надійним майданчиком для співпраці. Україна зацікавлена у посередництві ЄС та його окремих держав-членів у врегулюванні конфлікту на українській території, а також у загальному розвитку спроможності ЄС брати конструктивну участь у нарощуванні регіональної безпеки, запобіганні та врегулюванні міжнародних та внутрішніх конфліктів. Конфлікти. Партнерство з Європейським Союзом також важливо для України з огляду на її демократичне майбутнє. Велике значення має і розвиток відносин з європейськими державами. Деякі з них, а саме Польща, Німеччина, Італія, Іспанія, Нідерланди є основними торговельними партнерами України. Україна вважає НАТО найнадійнішою системою безпеки в сучасному світі, яка гарантує високий рівень захисту суверенітету та територіальної цілісності її членів. Це набуття повноправного членства в НАТО є стратегічною метою України. Більш активним є використання військової сили чи її загроза, чи глибшими кризові процеси в геополітичному середовищі України, тим вищим буде цей пріоритет у нашій зовнішній політиці. Україна докладатиме зусиль, щоб стати ще кориснішим партнером НАТО.

4. Укріплення відносин із стратегічними партнерами: США, Великобританією, Канадою, Німеччиною, Францією, а також відносинам із сусідніми країнами: Польщею, Туреччиною, Литвою, Румунією, Грузією, Молдовою. Двосторонні відносини України та США ґрунтуються на: - спільних стратегічних інтересах щодо протидії міжнародному тероризму; - прагнення обох країн посилити режим нерозповсюдження; - відданість демократичним нормам; - взаємна зацікавленість у збереженні трансатлантичної єдності та зміцненні безпеки в Європі. Враховуючи позиції та вплив США в міжнародних організаціях, їх потужність і статус у міжнародній системі, співпраця зі США є стратегічно важливим напрямком зовнішньої політики України. Підтримка США має вирішальне значення для зміцнення національної безпеки України, зміцнення її державних інституцій та демократичних норм. Україна є стійким і надійним партнером США у підтримці регіональної безпеки, врегулюванні

та запобіганні конфліктів, боротьбі з розповсюдженням ядерної зброї.

5. Розвиток відносин з країнами різних регіонів. Пріоритетну увагу буде приділено співпраці зі стратегічними партнерами в аспекті безпеки. Іншим важливим напрямком зовнішньої політики України є Азіатсько-Тихоокеанський регіон, враховуючи його розміри, інтенсивність торговельно-економічного розвитку та зростання ролі та могутності Китаю на світовій арені. Незважаючи на аносований рівень стратегічних відносин і розроблену договірну базу, політичний діалог з Китаєм потребує активізації. Співробітництво з Китаєм, як із геополітичною державою, слід розглядати в ширшому сенсі, а не лише з позиції розвитку економічного співробітництва. Важливим у наших відносинах з Японією раніше був аспект демократичного інституційного розвитку нашої держави, однак зміст співпраці має потенціал для розширення. Традиційна координація зовнішньополітичних курсів Японії та США, проблемні відносини Токіо-Пекін зумовлюють необхідність вироблення Україною інтеграційного підходу до відносин з Азіатсько-Тихоокеанським регіоном.

6. Укріплення позицій Української держави у Балто-Чорноморському регіоні. Україна вважає масштаб регіональної безпеки визначальним. Україна є регіональною державою і вважає збереження такого статусу однією з ключових цілей своєї регіональної політики. Процеси європейської євроатлантичної інтеграції, як основні пріоритети української зовнішньої політики, визначають пріоритети української регіональної політики. Україна підтримує оновлення політики ЄС «Східне партнерство», яка має відігравати важливу роль у безпеці для регіонів Східної Європи та Чорного моря. Оновлене Східне партнерство буде зосереджено на створенні стійких демократичних інститутів у державах-партнерах та на форматах співпраці у сфері безпеки з метою запобігання та протидії спільним загрозам, як традиційним, так і загрозам нового типу. Важливим аспектом регіональної політики є двосторонні відносини з українськими сусідами, які є членами ЄС та НАТО. Ці відносини стосуються питань розвитку регіонального простору на Сході Європи, визначають рамки регіональної структури. У цьому комплексі регіональної політики Україна буде

прагнути до повномасштабної участі в інтеграційній сфері. Спільні інтереси в сфері економіки та безпеки спонукають до пошуку нових форматів регіональної взаємодії. Україна зацікавлена в максимально всебічному та тісному регіональному співробітництві, яке могло б об'єднати держави від Балтійського до Чорного моря і базувалося б на європейських цінностях. При цьому Україна припускає взаємну вигоду, рівні права та взаємну повагу як основу для розвитку такої співпраці. Україна підтримуватиме існуючі формати регіональної чорноморської взаємодії, такі як ОЧЕС, охоплюючи всі країни регіону, включаючи Росію, виходячи з необхідності реагування на спільні регіональні виклики. В економічному аспекті Україна буде максимально розвивати тісні та взаємовигідні відносини з державами Чорного моря, прагнучі до розвитку торговельних режимів у Чорноморському регіоні на основі економічного об'єднання країн Чорного моря з Європейським Союзом.

7. Формування позитивного іміджу та українського бренду на міжнародній арені.

8. Захист українських громадян за кордоном, надання їм необхідної підтримки.

Сполучені Штати визначаються Україною як один з ключових союзників та стратегічних партнерів. Саме США одними з перших серед країн світу відреагували на агресивні дії Москви та ввели санкції, що мали на меті змусити російську сторону піти на поступки, сприяти врегулюванню збройного протистояння та поверненню Криму.

Визначну роль в підтримці України має Конгрес та український кокус, що лобіює українські інтереси в США [74].

З 2014 року багато членів Конгресу засудили вторгнення Росії в Україну, пропагували санкції проти Росії та підтримали збільшення допомоги Україні.

Закон про підтримку суверенітету, доброчесності, демократії та економічної стабільності України від 2014 року (SSIDES) був прийнятий у квітні 2014 року. SSIDES санкціонувала допомогу Україні у проведенні реформ надання допомоги Україні та сусіднім країнам у сфері безпеки, доручив уряду

США допомогти Україні повернути активи, пов'язані з корупцією, та встановив низку санкцій

У цей час Конгрес також ухвалив закон, що дозволяє збільшити фінансування програм в Україні, Молдові та сусідніх регіонах, які фінансуються урядом США, Радіо Вільна Європа/Радіо Свобода (RFE/RL) і Голос Америки (VOA).

Закон про підтримку свободи в Україні 2014 року (UFSA) був прийнятий у грудні 2014 року. UFSA заявила, що політика Сполучених Штатів полягає в тому, щоб «подальше допомагати уряду України у відновленні її суверенітету, територіальної цілісності і стримувати уряд Російської Федерації від подальшої дестабілізації та вторгнення в Україну та інші незалежні країни Центральної та Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії». Закон вимагав або санкціонував різноманітні розширені санкції; санкціоноване збільшення допомоги Україні; розширення мовлення Радіо Свобода та Голосу Америки на всі пострадянські країни.

У серпні 2017 року набрав чинності Закон про боротьбу з ворогами Америки через санкції (CAATSA), у якому CRIIEEA є розділом II. У серпні 2017 року були запроваджені кілька нових санкцій, включаючи санкції, пов'язані з російським газопроводом «Північний потік-2» Він також встановив перевірку Конгресом будь-яких дій, які вживає президент, щоб пом'якшити чи скасувати різноманітні санкції. Серед інших заходів, закон передбачав виділення 30 мільйонів доларів США у 2018-2019 фінансових роках для сприяння енергетичній безпеці в Україні та зобов'язував Державний департамент подавати Конгресу піврічну доповідь про зусилля США зі сприяння енергетичній безпеці в Україні.

З 2014 року Конгрес підтримує надання Україні летальної оборонної зброї. UFSA уповноважило президента надавати «статтю оборони... включаючи протитанкову та протиброньову зброю і зброю та боєприпаси для екіпажу».

Закони про дозвіл на національну оборону (NDAA) від 2016 до 2021

фінансового року санкціонували відповідну допомогу безпеці Україні, включаючи «летальну допомогу», таку як «системи протиброньової зброї, міномети, зброя та боєприпаси екіпажу, гранатомети та боєприпаси», і (з 2020 фінансового року) «берегові оборонні та протикорабельні ракетні системи». Починаючи з 2016 фінансового року, асигнування на оборону передбачали військову допомогу Україні, включаючи «смертельну зброю оборонного характеру» [110].

У 2019 році Резолюція Конгресу 74 підтвердила «непохитну прихильність Сполучених Штатів до надання додаткової смертельної та нелетальної допомоги для посилення обороноздатності України на суші, морі та в повітрі з метою покращення шляхів стримування російської агресії».

У 2018 році члени 115-го Конгресу погодили резолюції, які засуджують напад Росії на українські військово-морські судна і закликають до скасування «Північного потоку-2» та введення санкцій щодо компаній, які інвестують або підтримують цей проект.

У 2019 році під час 116-го Конгресу Сенат погодився на відзначення п'ятої річниці Революції Гідності в Україні, «вшанувавши хоробрість, рішучість і жертвність народу України під час і після Революції, а також засудивши продовження російської агресії проти України». Також у 2019 році Конгрес прийняв Закон про захист енергетичної безпеки Європи (PEESA), який встановив додаткові санкції, пов'язані з будівництвом газопроводу «Північний потік-2» та інших російських газопроводів.

У січні 2021 року Конгрес вніс поправки до PEESA, щоб уточнити та розширити санкції, пов'язані з трубопроводом.

Сполучені Штати також у рамках політичної співпраці сприяють внутрішнім реформам в Україні.

Під час адміністрації Б. Обама американські чиновники критикували уряд В. Януковича за придушення протестів Євромайдану. Американські чиновники підтримували шляхом переговорів вирішення внутрішньої кризи в Україні та створення тимчасового уряду до того, як Янукович втік до Росії в

2014 році.

Під час президентства П. Порошенка адміністрація Б. Обами підтримувала широкий спектр державних та економічних реформ в Україні, включаючи створення нових.

Представники адміністрації Д.Трампа також висловлювали підтримку внутрішнім реформам України. У 2017 році тодішній держсекретар Рекс Тіллерсон сказав: «Україні не має сенсу боротися за своє тіло на Донбасі, якщо вона втрачає душу через корупцію. Антикорупційні інституції потрібно підтримувати, забезпечувати ресурсами та захищати» [70]. У 2019 році тодішні США Посол в Україні Марі Йованович закликала замінити антикорупційного прокурора України для забезпечення цілісності антикорупційних інституцій.

США в цілому підтримує реформи в Україні. Так адміністрація Дж. Байдена заявила, що Сполучені Штати є «повноцінним партнером» у внутрішніх реформах України. Відвідуючи Київ у травні 2021 року, секретар Е. Блінкен сказав, що Україна «стикається з подвійними проблемами: агресією ззовні, що йде з Росії, і фактично агресією зсередини від корупції, олігархів та інших, які ставлять свої інтереси вище інтересів українського народу» [48]. Державний департамент уточнив, що «побудова чесних інституцій та забезпечення підзвітності управління як в державних установах, так і в корпоративному секторі є ключем до досягнення Україною своїх євроатлантичних прагнень та побудови процвітаючого, безпечного та демократичного майбутнього» [119].

Політична співпраця США щодо України спрямована на підтримку її прагнення приєднатися до НАТО, де, як відомо, ключову роль грають США, проте нові члени повинні бути обрані іншими членами цієї організації.

У 2019 році нова поправка до Конституції оголосила уряд відповідальним за реалізацію «стратегічного курсу» України на членство в ЄС і НАТО. Першою закордонною поїздкою В. Зеленського як президента був Брюссель, де він підтвердив «стратегічний курс України на досягнення повноцінного членства в ЄС та НАТО.

У 1994 році Україна стала першою пострадянською державою (після країн Балтії), яка приєдналася до програми НАТО «Партнерство заради миру». Комісія Україна-НАТО була створена в 1997 році. За часів экс-президента В. Януковича Україна прийняла позаблоковий (тобто позаблоковий) статус, відкинувши прагнення до членства в НАТО. Після російського вторгнення в 2014 році український парламент відхилив цей позаблоковий статус [53].

У 2016 році НАТО схвалила Комплексний пакет допомоги (КПД) для України для впровадження реформ сектору безпеки та оборони відповідно до стандартів НАТО. КПД включає кілька проектів цільового фонду для підтримки розвитку потенціалу та сталого розвитку потенціалу в ключових сферах. У червні 2020 року Україна стала одним із партнерів НАТО з розширеними можливостями, статус, наданий шістьом найближчим стратегічним партнерам НАТО.

В останні роки український уряд намагається поглибити свої відносини з НАТО. У 2017 році український парламент проголосував за те, щоб співпраця з НАТО була пріоритетом зовнішньої політики. Стратегія національної безпеки України до 2020 року передбачала як пріоритет розвиток особливого партнерства з НАТО та прагнення до членства в НАТО. У 2021 році президент Зеленський та інші українські чиновники закликали НАТО надати Україні План дій щодо членства, який вони розглядають як сходинку на шляху до членства.

Заразом тісніша інтеграція з ЄС і НАТО, схоже, не дозволила Україні покращити найближчі перспективи членства в цих організаціях. Згідно з останніми опитуваннями, більше половини українців підтримують членство в ЄС. Однак вкрай небагато шансів, що ЄС найближчим часом розглядатиме Україну як кандидата на членство, враховуючи внутрішні виклики України, конфлікт з Росією, власні внутрішні проблеми ЄС та відсутність підтримки подальшого розширення серед багатьох членів ЄС.

Україна також стикається з викликом щодо членства в НАТО. У 2008 році члени НАТО офіційно погодилися, що Україна та Грузія стануть членами

НАТО, але жодній державі не було надано чіткого шляху або термінів для членства. Багато спостерігачів вважають, що НАТО не рухатиметься вперед із членством, доки Росія окупує українську територію, а конфлікт залишається невирішеним [13].

Ефективність політичної співпраці США та України певним чином впливає на економічні відносини, як ми бачимо з таблиці 2.2., позитивні тенденції спостерігаються у напрямку збільшення прямих інвестицій з США в Україну.

Таблиця 2.2. – Прямі інвестиції з США в Україну 2019-2021 роки

Прямі інвестиції з США в Україну		
2019	2020	2021
596 млн. дол.	761 млн. дол..	860 млн. дол.

Про покращення ефективності двосторонньої взаємодії свідчить покращення товарообігу між країнами.

Сполучені Штати надали Україні постійний статус нормальних торговельних відносин у 2006 році. З 2014 по 2016 рік двостороння торгівля скоротилася відповідно до загального зниження торгівлі України після вторгнення Росії. Торгівля між США та Україною почала відновлюватися у 2017 році. У 2020 році Сполучені Штати були 5-м за величиною джерелом імпорту товарів для України та 14-м найбільшим пунктом призначення для експорту [59].

Вартість експорту товарів США в Україну — переважно автомобілів, вугілля, і промислове обладнання — становила 1,9 млрд доларів у 2020 році. Вартість імпорту американських товарів з України — насамперед заліза та сталі — у 2020 році становила 1,3 мільярда доларів. У 2017 році президент Трамп і тодішній президент Порошенко домовилися збільшити продаж американського вугілля до України, заявивши, що вона може допомогти замінити припинені поставки вугілля з непідконтрольних уряду районів сходу України. У 2020 році вугілля США становило близько 28% загального імпорту вугілля України [72].

2.1.3 Енергетичний

США вбачає в Україні великий ресурсний потенціал та має значні енергетичні ресурси. Основний енергетичний баланс України складається приблизно з 32% природного газу, 30% вугілля, і 21% ядерної енергії. Україна виробляє близько двох третин загального енергопостачання, у тому числі близько двох третин природного газу та 55% вугілля.

У 2016 році Україна повністю припинила прямий імпорт газу з Росії, замінивши його поставками зі Словаччини, Польщі та Угорщини (усі вони імпортують газ з Росії). Після вторгнення Росії в Україну український уряд почав реформувати свій енергетичний сектор, включаючи підвищення тарифів для населення (зберігши субсидії для споживачів із нижчими доходами). Постійні пріоритети України в енергетичній сфері включають зміцнення незалежності енергетичного регулятора, підвищення конкуренції та прозорості в електроенергетиці та сприяння приватним інвестиціям у розвиток нафти та природного газу [120].

Відносини між Україною та США дещо погіршилися, коли у квітні 2021 року український уряд звільнив главу Нафтогазу Андрія Коболева і замінив його виконуючим обов'язки міністра енергетики Юрієм Вітренком. Напередодні «Нафтогаз» повідомив про збитки в розмірі 684 млн доларів за 2020 рік (Нафтогаз звинувачував корпоративних клієнтів у хронічних неплатежах).

Спостерігачі припустили, що уряд хотів призначити більш політично відповідального чиновника для управління Нафтогазом, одним із найбільших платників податків України. Члени наглядової ради «Нафтогазу» на знак протесту оголосили про відставку, але згодом погодилися залишатися на своїх посадах щонайменше один рік [2].

У червні 2021 року Національне агентство з питань запобігання корупції постановило, що призначення Вітренка не відповідало українському законодавству; Нафтогаз оголосив, що оскаржуватиме це рішення. Сполучені Штати,

Європейський Союз та інші міжнародні зацікавлені сторони висловили занепокоєння з приводу звільнення Коболєва. Під час візиту до Києва в травні 2021 року держсекретар США Е. Блінкен заявив, що звільнення стало «поганим сигналом» про стан корпоративного управління в Україні, але «уряд це розуміє і, сподіваюся, буде рухатися далі щодо корпоративного управління з «Нафтогазом» та інших великих державних підприємств» [17].

Слід пам'ятати, що Україна є транзитною державою для експорту російського природного газу до Європи і її роль як транзитера газу є важливою з точки зору бюджетного наповнення та використання енергетичного комплексу.

Останніми роками Росія намагається зменшити обсяги транзиту природного газу через Україну. До відкриття в 2011 році першого газопроводу «Північний потік» з Росії до Німеччини через Балтійське море більшість російського природного газу до Європи проходила транзитом через Україну. З моменту відкриття першого газопроводу Nord Stream близько 40-50% цього експорту пройшло транзитом через Україну.

«Північний потік-2» є другою системою газопроводу Балтійського моря, яка проходить паралельно «Північному потоку». Будівництво газопроводу спочатку було призупинено в грудні 2019 року після ухвалення законодавства США, яке встановлює нові санкції щодо газопроводу. Проте з часом будівництво було відновлено наприкінці 2020 року і, як повідомлялося, було завершено у вересні 2021 року.

Український уряд виступає проти будівництва та експлуатації «Північного потоку-2». Якщо «Північний потік-2» почне працювати, очікується, що він відверне потоки російського природного газу від існуючих маршрутів, які проходять через Україну. Разом з тим це не обов'язково підвищить вразливість України до припинення постачання енергоносіїв, оскільки Українська держава припинила імпорт природного газу безпосередньо з Росії у 2016 році. Однак це може призвести до зниження доходів від транзиту та збільшити стратегічну вразливість України, якщо зменшення залежності від транзиту надасть

можливість Кремлю діяти більш агресивно в Україні [120].

Політика США з приходом до влади Дж. Байдена щодо Північному потоку на початку була однозначною – цьому проекту надавалися негативні оцінки, вбачали в його основі політичну складову та підрив безпеки Європи.

Проте після першої хвилі санкцій в подальшому адміністрація Дж. Байдена вирішила не вводити надалі санкції проти Північного потоку-2. Пояснюючи це тим, що газопровід вже практично добудований і штрафні заходи на даному етапі стали б «контрпродуктивними». При цьому американський лідер наголосив, що «не може наказувати Німеччині, що їй робити, а що ні» [63].

Тим часом зі звіту Держдепартаменту США, спрямованого до Конгресу 19 травня 2021 року, випливало, що дія санкцій проти компанії-оператора проекту Nord Stream 2 та її гендиректора Маттіаса Варніга була припинена одразу після їхнього запровадження у зв'язку з національними інтересами США.

За перешкоджання завершенню проекту, готового на 95 відсотків, розплатилися б, крім іншого, і німецькі споживачі газу, а адміністрація Дж. Байдена не хоче ризикувати відносинами з Німеччиною і хоче налагодити їх після періоду різкого охолодження під час президентської каденції Д. Трампа.

В цій ситуації Україна вбачає в США та лідерах ЄС сили, які мають забезпечити гарантії продовження транзиту газу через країну, матеріальну компенсацію та можливе створення фонду для підтримки реформування енергетичної галузі.

Частково можливість реалізації цих сподівань (на гарантії та компенсацію) були підтверджені 21 липня 2021 року, коли після шести місяців переговорів США та Німеччина прийшли до згоди щодо «Північного потоку-2».

Американо-німецька угода має вісім пунктів, серед яких зазначаються інструменти, що допоможуть понизити рівень енергетичної небезпеки з боку Росії та потенційно сприятимуть модернізації української ГТС, в обмін на завершення будівництва російського проекту Північний потік-2 у Балтійському морі.

Німеччина як найбільш зацікавлена в завершенні цього проекту сторона

взяла на себе обов'язок, використовуючи всі можливі інструменти та важелі, для забезпечення продовження контракту щодо транзиту російського газу між Газпромом та Нафтогазом після 2024 року. Проте обсяги майбутнього транзиту залишаються невідомими.

Німецька сторона також зазначила про скорочення обсягів експорту російського газу, якщо Росія буде робити спроби використувати енергія в якості зброї або подальшій агресії проти Української держави.

Німеччина при підтримці США взяла на себе зобов'язання щодо утворення та керування «Зеленим фондом України», з бюджетом проект \$1 млрд. доларів, куди виділить власних коштів не менш як \$175 млн. доларів. Для того, щоб сприяти розвитку «зеленої» енергетики, енергоефективності України, буде розглядатися виділення коштів для створення посади спеціального представника в Україні з цих питань [63].

2.2 Аналіз зовнішніх впливів на політику США щодо України

На сьогодні найвагомим фактором, що чинить вплив на формування та способи здійснення зовнішньополітичної діяльності США виступає Китай. Одна з найбільш очевидних причин цього – зростання економічного та політичного впливу Китаю на світовій арені.

У червні 2021 року на саміті НАТО саме фактор зростання могутності Китаю був розглянутий та закріплений у якості виклику всьому блоку, безпеці та інтересам Північноатлантичного альянсу.

Позиція США та лідерів провідних країн Європи виявилася у прийнятті та підписанні Дж. Байденом та А. Меркель Вашингтонської декларації, що має на меті захищати демократію, загальнолюдські принципи, права і свободи людини від Китаю, що створює для них загрозу [121].

Пандемія коронавірусу завдала серйозних збитків відносинам США та Китаю. Але й раніше йшлося про політичне, економічне та технологічне суперництво двох наддержав. До кризи з COVID-19 ці відносини вже були

напруженими, зараз вони такі погані, якими не були вже десятиліття. Елементи конфронтації посилюються, йдуть розмови про нову холодну війну.

У геополітичній обстановці сучасного світу відбулося значне посилення китайського впливу у світовій політиці, яка позначена такими факторами [82].:

- поява в міжнародній структурі, з початку XXI століття таких організацій, як ШОС, БРІКС, групи «20», в яких Китай є країною, яка структурує цю систему та займає лідируючі позиції;
- перетворення країни на найбільшу економічну державу за останні чверть століття, з його щорічним стабільним зростанням, за загальної нестабільності у світовій економіці та світових фінансах;
- проектування жорсткої сили у відстоюванні своїх інтересів у світових справах, через збільшені можливості;
- перемога над коронавірусом.

Як відомо, існують три основні геополітичні напрямки зовнішньополітичної активності Китаю.

Перший напрямок – Північно-західна геополітична лінія, яка включає Росію, Казахстан, Киргизстан, Таджикистан, Узбекистан і Туркменістан. Через цей коридор у середні віки проходив так званий «шовковий шлях» між Китаєм та Заходом.

Другий напрямок Південно-Західний. Ця геополітична лінія включає Індію, Пакистан, Афганістан, Бутан, Непал і Бангладеш. Більшість кордону Китаю з країнами Південної Азії проходить по краю плато Тибету і вздовж безперервного ланцюга Гімалайських гір, що утворюють «величезний географічний бар'єр».

Третій, Південно-Східний напрямок зовнішньоекономічної діяльності Пекіна включає КНДР, Республіку Корея, Японію, 10 країн АСЕАН, а також Австралію, Нову Зеландію та інші країни південно-західної частини Тихого океану. Ця морська геополітична лінія Китаю, на якій США та Японія є головними стратегічними партнерами та суперниками. Ці країни мають великий вплив на обстановку в районі цієї геополітичної лінії. Як вважає керівництво

Китаю, на цій лінії зараз формуються основні загрози національній безпеці Китаю, тому морська геостратегія стає першочерговим завданням країни [44, с. 322-323].

Значний вплив на політику США щодо України мають зовнішньополітичні дії Росії.

За останнє десятиліття Росія повернула собі позиції великого європейського і все більшою мірою глобального гравця. Стосунки з Росією, чи то протистояння чи співпраця, торкаються інтересів США.

Зокрема, Росія [73].:

1. залишається ядерною наддержавою та єдиною країною, що становить загрозу існуванню США та її основних союзників;

2. має у своєму розпорядженні величезні природні ресурси і користується ними як знаряддям для досягнення політичних цілей в Європі;

3. має право вето в Раді Безпеки ООН і часто використовує його, щоб заблокувати підтримувані США ініціативи, наприклад, щодо Сирії, Венесуели та Північної Кореї;

4. здатна демонструвати військову силу далеко за межами своєї території, виходячи з власного бачення глобального світоустрою та домагань впливу;

5. переслідує геополітичні цілі, що суперечать інтересам США, зокрема створення сфери неподільного впливу на пострадянському просторі та протистояння єдиному трансатлантичному співтовариству, а також американським зусиллям щодо підтримки ліберального світоустрою.

Військове зіткнення двох держав могло мати глибоко дестабілізуючі і навіть катастрофічні наслідки для всього світу, його безпеки.

Острах американської сторони перед використанням Росією військової сили, ескалація війни на Сході України та існуюча потенційна загроза військового вторгнення російської сторони на інші українські території, змушують США приймати рішення, активізувати дії в українському напрямку.

Наприклад, новина про накопичення російських військ біля території України, що лунає у вітчизняних та світових ЗМІ, викликала глибоке

занепокоєння США.

7 грудня 2021 року Дж. Байден та В. Путін обговорили ситуацію напруженості навколо України.

Як і навесні, В. Путін перед спілкуванням із Байденом стягнув війська до кордонів України. Колишня заступник держсекретаря США та заступник генсека НАТО, а зараз - викладач Стенфордського університету Роуз Геттемюллер вважає, що ситуація дуже небезпечна[94].

За декілька днів до відео конференції з Дж. Байденом російський президент зробив декілька заяв щодо необхідності гарантій від країн Заходу про припинення розширення НАТО на схід, особливо щодо неможливості членства в НАТО України.

Під час переговорів по відео зв'язку Дж. Байден попередив В. Путіна про те, що по відношенню до Росії, у разі вторгнення в Україну, будуть введені жорсткі економічні санкції, можливе збільшення присутності США на східному напрямку Альянсу та надання Україні військової допомоги, в тому числі американської оборонної зброї [8].

Проте американська сторона у разі розвитку такого варіанту подій не розглядає власну військову участь у російсько-українському протистоянні.

У заяві, опублікованій Білим домом після закінчення перемовин між двома лідерами країн, зазначається, що «президент Байден висловив глибоку занепокоєність Сполучених Штатів та наших європейських союзників збільшенням чисельності російських військовослужбовців навколо України і ясно дав зрозуміти, що США та наші союзники рішуче дадуть відповідь економічними та іншим заходами у разі військової ескалації» [94]

У офіційному пості Кремля, опублікованому після перемовин, йдеться про те, що В. Путін звинувачує в напруженості Захід, який, за його словами, нарощує свій військовий потенціал в Україні та навколо неї.

2.3 Визначення наявних проблем

Політика нового американського президента Дж. Байдена спрямована на подолання наслідків погіршення двосторонніх відносин під час президенства Д. Трампа, що було відмічено серією скандалів, пов'язаною з Україною – «Українагейт» [45].

Проте низка скандалів не лише стосувалася Д. Трампа, а також пов'язана з Дж. Байденем.

Почалося все у 2014 році за попереднього українського уряду, коли син Дж. Байдена – Хантер, увійшов до ради директорів української енергетичної фірми Burisma Holdings. У другий президентський термін Б. Обами, відносини з Україною курирував Дж. Байден.

Після цього в мережі з'явилися новини, що фірма Burisma Holdings та її рада директорів «відмивають» гроші. У ході розслідування не було знайдено достатніх доказів, але справу було передано до створеного за підтримки США Національного антикорупційного бюро України, де його поступово зам'яли.

Після приходу до влади В. Зеленського в Україні Д. Трамп наполягав на тому, щоб справа Байдена відновилася українською владою. Адвокат Трампа – Руді Джуліані особисто зайнявся тим, щоб донести до української гілки влади необхідність провести чергове розслідування у справі енергетичної фірми Burisma Holdings.

Українська влада не розпочинала розслідування і не коментувала ситуацію. Далі було скасування візиту Р. Джуліані до Києва, відкликання американського посла з Києва М. Йовановича та звинувачення американською стороною про втручання України у вибори Президента США у 2016 році. Також була поставлена умова: якщо Україна не розпочне розслідування, то Америка призупинить грошовий потік, який спрямовується на військову сферу.

Наступним етапом даного конфлікту стала розмова президентів – Д. Трампа та В. Зеленського, а саме оприлюднення у ЗМІ розмови президентів, у якій Д. Трамп наполегливо просив В. Зеленського розпочати розслідування

діяльності в Україні Х. Байдена. Після чого Дж. Байден звинуватив Президента США у тиску на Зеленського для отримання компромату на його сина. Було розпочато процес імпічменту Д. Трампа.

У грудні було проведено фінальні дебати з імпічменту, на якому Д. Трампа звинуватили за 2 статтями – «зловживання владою» та «перешкоджання розслідуванню Конгресу».

Коли весь світ говорив про те, що Росія втрутилася у вибори Президента США у 2016 році, Д. Трамп був упевнений, що це безпосередньо пов'язано з Україною та ворожими для нього українськими силами (адже якщо згадати, то Україна підтримувала на виборах Гіллари Клінтон від партії демократів) .

Разом з тим лунали звинувачення у бік Дж. Байдена. Як повідомлялося, у 2015 році тодішній віце-президент Дж. Байден говорив українським чиновникам, що Сполучені Штати утримають позику в розмірі 1 мільярда доларів США, якщо тодішній генеральний прокурор України не піде у відставку [108].

Проблема корупції та свободи слова. Як відомо, згідно з телеграмами WikiLeaks, дипломати Сполучених Штатів охарактеризували політичний режим в Україні за президентів Л. Кучми і В. Ющенко як клептократію.

У 2015 році The Guardian назвав Україну «найкорумпованішою нацією в Європі». Згідно з опитуванням, проведеним Ernst & Young у 2017 році, експерти вважали Україну дев'ятою за рівнем корупції державою у світі.

Згідно з індексом сприйняття корупції Transparency International у 2020 році Україна посіла 117 місце зі 180 країн, посівши друге місце в Європі після Росії [107].

Рис. 2.1. Рівень корупції в Україні за роками

За майже 30 років незалежності України багато спостерігачів вважають, що країна має «гібридну» політичну систему, яка містить як демократичні, так і недемократичні елементи. Базована в США неурядова організація Freedom House наразі присвоює Україні оцінку «глобальна свобода» 60 із 100 («частково вільна»), що є одним із найвищих рейтингів серед пострадянських держав, які здобули незалежність після розпаду СРСР.

За даними Freedom House, демократичні авторитети України покращилися після повалення колишнього президента Віктора Януковича у 2014 році [120].

Багато українців вважали, що экс-президент П. Порошенко не зміг ефективно боротися з корупцією і загалом зробив недостатньо для відновлення економічної стабільності країни після майже п'яти років конфлікту з Росією.

Заклик до боротьби з корупцією президента В. Зеленського частково пов'язаний з його головною роллю в популярному телешоу «Слуга». Серіал, розповідає про шкільного вчителя, якого несподівано обирають президентом України після того, як відео, на якому він виступає проти корупції, стає

популярним.

Не дивлячись на це, за підрахунками одного незалежного розслідування, близько 85 депутатів від партії «Слуга народу» представляють інтереси одного з двох заможних українських бізнесменів: Ігоря Коломойського, з яким президент В. Зеленський мав(є) зв'язки, та Ріната Ахметова. Ці розбіжності іноді призводили до нездатності президентської партії забезпечити ухвалення законодавства або затвердження Кабінетів міністрів [92].

Крім того, фігурування керівництва України, зокрема Президента В. Зеленського, у недавньому офшорному скандалі підбиває довіру США до здатності Української держави, охопленої корупцією та людьми при владі, які мають офшори, впоратися із внутрішніми проблемами

Документи, відомі під назвою Pandora, які в 2021 році оприлюднив Міжнародний консорціум журналістів-розслідувачів і згодом були опубліковані в Guardian в межах глобального розслідування, свідчать про те, що В. Зеленський має причетність до офшорних схем. [51].

Документи виявили, що В. Зеленського володів або досі володіє часткою в офшорній компанії, а інші частки передав своєю найближчому оточенню незадовго до того, як обійняв високу посаду.

Документи Pandora показує не розкриті українським президентом офшорні активи. Film Heritage мала 25% акцій кіпрської холдингової компанії Davegra, яка у свою чергу володіє Maltex Multicapital Corp – раніше невідомим підприємством, зареєстрованим у податковій гавані Британських Віргінських островів. В. Зеленський, брати Шефіри та А. Яковлев володіли по 25% акцій Maltex.

У нещодавній статті для Atlantic Council В. Зеленський зазначив, що його кінцевою метою як президента було знищити «традиційний олігархічний порядок» і замінити його «справедливішою системою». Проте критики стверджують, що В. Зеленський не зміг реформувати державу і пішов тими ж темними шляхами, що й його попередники. Аудитори від Європейського Союзу відзначили, що в Україні залишаються поширеними корупція у великих

масштабах та захоплення держави. [111].

Однією з проблем двосторонньої співпраці, що одночасно сприяє спільній роботі в цьому напрямку, - проблема реформування України. США завжди наголошували на своїй підтримці реформування всіх аспектів українського життя за зразком західних демократій. Водночас існує низка причин, що гальмують ці реформи, роблять їх неефективними чи лише «декларативними», позбавлені реального потенціалу докорінно змінити стан існуючих речей.

Після Революції гідності в Україні 2014 року результати реформ в Україні були неоднозначними. Так, під час президентства П. Порошенка, Міжнародний валютний фонд (МВФ) високо оцінив ключові реформи, зокрема скорочення фіскального дефіциту, підвищення цін на газ (збереження субсидій для домогосподарств із низьким рівнем доходу) та реформу банківської системи. Оглядачі також відзначили прогрес у забезпеченні прозорості державних закупівель, децентралізації та реформі охорони здоров'я. Водночас вітчизняні та міжнародні зацікавлені сторони критикували український уряд під час президентства П. Порошенка за повільне впровадження, незавершення або відступ від ключових реформ, зокрема щодо антикорупційних зусиль [103].

Міжнародні партнери та донори підкреслили важливість подальших реформ в енергетичному секторі, стабільної пенсійної реформи, приватизації державних підприємств та продажу землі (мораторій на продаж землі існував з 2001 до 2021 року).

У 2016 році МВФ попереджав, що гальмування реформ може призвести до зупинки виплати кредитів Україні. Згодом МВФ видав ще дві виплати в рамках чотирирічного пакету позик (2015-2019), але не виділяв більше коштів із цього пакету після квітня 2017 року і тільки у грудні 2018 року затвердив новий пакет короткострокових позик

Після приходу до влади в 2019 році В. Зеленський і уряд «Слуги народу» оприлюднили амбітну програму реформ. Протягом перших кількох місяців новий парламент ухвалив або розглянув закони, серед інших цілей, спрямовані на просування антикорупційних та судових реформ; прискорення зусиль з

децентралізації; запровадження фіскальних, торгових та пробізнесових реформ; а також прокладення шляху для приватизації державних активів і створення ринку землі. У грудні 2019 року МВФ відзначив Україну за прогрес у просуванні реформ і продовженні розумної економічної політики і оголосив про угоду на новий трирічний пакет кредитів у розмірі 5,5 мільярдів доларів за умови ухвалення законодавства про продаж землі та забезпечення реструктуризації банківського сектору [26].

Тим не менш, спостерігачі висловили стурбованість різними аспектами початкових реформ уряду В. Зеленського. Деякі з них підтримували швидкі темпи законотворчості, що призвело до істотних і процесуальних недоліків у законодавстві. Інші висловили занепокоєння щодо впровадження нових законів, особливо щодо реформ, які зустрічають опір заможних бізнесменів, корупціонерів або громадськості. Крім того, деякі спостерігачі висловлювали неохвалення того, що, на їхню думку, уряд переслідував політично вмотивовані справи проти экс-президента П. Порошенка.

Перестановки в уряді в березні 2020 року викликали занепокоєння щодо відданості уряду реформам, але невдовзі послідували деякі реформаторські заходи за підтримки МВФ, коли пандемія COVID-19 почала впливати на Україну. По-перше, парламент звільнив двох новопризначених міністрів, щодо ефективності яких виникали питання: охорони здоров'я та фінансів. По-друге, для досягнення угоди з МВФ та отримання більшого фінансування, пов'язаного з COVID-19, Верховна Рада України ухвалила закон, який запобігає поверненню націоналізованих банків колишнім власникам (особливо мова йшла про І. Коломойського).

Верховна Рада також прийняла важливу частину законодавства про земельну реформу, що дає змогу громадянам України купувати та продавати землю площею до 100 га станом на липень 2021 року; принаймні частково через пандемію COVID-19. Не дивлячись на темп прийняття реформ та заяв високопосадовців, спостерігачі висловили занепокоєння з приводу потенційного відступу в антикорупційних та судових реформах, а також явної відсутності волі

чи здатності уряду подолати опір реформам з боку олігархічних та інших корумпованих суб'єктів, особливо в судовій системі [20].

У 2020 році багато спостерігачів відзначали дедалі більш відвертий опір антикорупційним реформам з боку членів Конституційного Суду України (КСУ) та Вищої ради юстиції (ВРЮ) – органу місцевого самоврядування судової влади. Спостерігачі також висловили занепокоєння з приводу відставки влітку 2020 року голови Національного банку України, центрального банку України, який заявив, що банк, який вважали незалежним, став об'єктом політичного тиску [9].

Наприкінці 2020 року президент В. Зеленський оголосив про початок нової реформи. У листопаді 2020 року він оголосив про плани розпочати розслідування проти тих, хто начебто «діяв протизаконно від імені відомих впливових фінансових груп та іноземних держав, щоб знищити українські антикорупційні органи» [30].

У 2021 році після нетривалої перерви у процесі реформування країни президент В. Зеленський та інші посадовці заявили про відновлення комплексних реформ, включаючи реформи у сфері боротьби з корупцією та правосуддя, приватизацію промисловості та реформу сектору безпеки. Уряд також розпочав нові зусилля для протидії впливу українських олігархів. Перестановки в Кабінеті міністрів призвели до заміни трьох міністрів — економіки, інфраструктури та охорони здоров'я — які вважалися неефективними, а в липні 2021 року — відставки після семи років перебування на посаді міністра внутрішніх справ України Арсена Авакова [105].

За сприянням США після 2014 року для боротьби з корупцією та іншими політичними злочинами були створені нові відомства, проте навіть новоутворені інституції не можуть називатися ефективними.

Основним напрямком антикорупційних реформ було створення трьох пов'язаних за ціллю установ: Національного антикорупційного бюро України (НАБУ) – слідчого органу; Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП); та Вищого антикорупційного суду (ВАКС). Четверта антикорупційна

установа, Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), контролює систему публічного оприлюднення та перевірки майна та доходів державних службовців.

Кожна з цих інституцій має власні методи та завдання, спрямовані на досягнення виконання поставлених державою цілей у сфері боротьби з корупцією [6].

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) неодноразово стикалося з опором з боку уряду України, як повідомляється, через мандат на розслідування та незалежність агентства. У 2019 році Конституційний суд України, до якого входять деякі судді, підозрювані в спробі перешкодити антикорупційним реформам, постановив, що юридична основа багатьох розслідувань НАБУ, пов'язаних із злочином щодо незаконного збагачення, була неконституційною. Новий закон про незаконне збагачення, прийнятий пізніше у 2019 році, дозволив порушувати нові справи.

Однак у 2020 році КСУ визнав, що у колишнього президента П. Порошенка бракувало конституційних повноважень для створення НАБУ або призначення його директора. Верховна Рада розглядає законопроект, який би посилив конституційне підґрунтя НАБУ та зберіг його незалежність, у тому числі за рахунок участі міжнародних експертів у роботі НАБУ [9].

Після створення Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) перевірка майна та доходів державних службовців рухалася повільно і врешті-решт зупинилася. Колишні співробітники НАЗК звинуватили чиновників агентства в корупції та змові з іншими урядовцями. За В. Зеленського уряд реструктуризував НАЗК і призначив нового директора з метою підвищення цілісності та незалежності НАЗК.

Однак у 2020 році КСУ видав суперечливе рішення про скасування законодавства, яке дозволяє НАЗК надавати повноваження та забезпечувати виконання декларацій про майно. Повідомляється, що деякі члени КСУ та депутати від опозиції, які ініціювали справу, перебували або зіткнулися з перспективою розслідування, пов'язаного з професійною діяльністю НАЗК. Уряд і

парламент відновили повноваження НАЗК збирати та публікувати декларації про майно, але зменшили покарання за неналежне розкриття інформації. Проте у червні 2021 року парламент ухвалив закон, який посилює кримінальну відповідальність за неправдиві декларації.

Після багаторічного зволікання П. Порошенко погодився створити Вищий антикорупційний суд (ВАКС) у 2018 році після того, як США, ЄС, МВФ та Світовий банк закликали уряд зробити це відповідно з міжнародними рекомендаціями. Суддів відбирали за допомогою конкурсної процедури, яка включала участь міжнародних експертів. Спостерігачі загалом сприймають ВАКС позитивно, хоча він також зіткнувся з проблемами. Генеральна прокуратура вилучила справи з юрисдикції ВАКС, а Вища рада юстиції (ВРК), орган місцевого самоврядування, притягнула суддю ВАКС до дисциплінарної відповідальності за те, що деякі спостерігачі вважають політично мотивованими. Водночас спостерігачі поставили під сумнів професіоналізм та чесність деяких суддів ВАКС.

Під час президентства П. Порошенка НАБУ та багато спостерігачів вважали, що голові Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП) не вистачає достатньої політичної незалежності, виникали побоювання, що він перешкоджає розслідуванням, ініційованим НАБУ. Голова САП подав у відставку у серпні 2020 року, за три місяці до закінчення терміну його повноважень.

Станом на початок жовтня 2021 року тривав процес відбору нового керівника САП – із 37 кандидатів дві залишилися на розгляді. Деякі спостерігачі стверджують, що уряд намагався маніпулювати процесом відбору, який включає участь міжнародних експертів, щоб забезпечити призначення політично лояльного кандидата.

Антикорупційні реформи в Україні є частиною ширших реформ у секторі юстиції. Ці реформи мають на меті зменшити корупцію та сприяти професіоналізму та доброчесності в прокурорській та судовій системі, у тому числі в КСУ та ВРЮ, судовому керівному органі, який «звинувачують у блокуванні судової реформи та сприянні запламованим суддям».

Перший генпрокурор при В. Зеленському розпочав інституційну реформу, яка включала процес переатестації всіх прокурорів. У березні 2020 року Консультативна місія ЄС в Україні назвала реформи «однією з найбільш комплексних та значущих реформ у секторі цивільної безпеки за останні роки». З понад 1300 центральних прокурорів більше половини було звільнено після того, як вони відмовилися пройти перевірку, не пройшли тести на основі знань або не пройшли співбесіди, розроблені як перевірку «чесності». Деякі спостерігачі та політичні опоненти критикують діючого генпрокурора за те, що він нібито обмежує прогрес у подальшій реформі прокуратури та приховує від правосуддя деяких пов'язаних з урядом осіб.

У липні 2021 року парламент ухвалив довгоочікуване законодавство щодо реформування Верховної ради юстиції (ВРЮ), у тому числі шляхом створення ради з етики для нагляду за призначеннями до ВРЮ, а також реформування Вищої кваліфікаційної комісії суддів (ВККС), комісії, яка приймає на роботу та звільняє суддів.

І рада з етики, і комісія з найму суддів мають включати міжнародних експертів. За В. Зеленського початковий закон про судову реформу був прийнятий у 2019 році, але рішення ВРЮ та КСУ не дозволили закону набути чинності. У вересні 2021 року Рада суддів України (інший судовий орган) відмовилася від участі, як того вимагає закон, у процесі призначення членів ради з етики [6].

Президент В. Зеленський ініціював заходи щодо реформування КСУ, хоча триває обговорення щодо законності його зусиль. Після того, як у 2020 році КСУ видав вищезгадані рішення проти антикорупційних інституцій, В. Зеленський закликав парламент розпустити суд, реформувати його та заповнити його новими судьями. Згодом після тривалого конфлікту він відсторонив від виконання обов'язків голову КСУ, а в березні 2021 року скасував укази 2013 року, якими тодішній президент В. Янукович призначив голову КСУ та ще одного суддю. У липні 2021 року Верховний суд України скасував указ В. Зеленського; проте уряд оскаржив це рішення [120].

США позитивно сприйняло кроки нової влади на шляху деолігархізації України, бо розуміють одну з головних причин неефективності реформування України – вплив олігархів на українську політику через окремих політиків, утворених партій, які покликані захищати та робити акцент не на національних інтересах, а інтересах впливових та багатих.

Як відомо, у 2021 році український уряд розпочав, за його твердженням, боротьбу з впливом так званих українських олігархів під гаслом «деолігархізації».

Вже у травні 2021 року голова Ради національної безпеки і оборони (РНБО) заявив, що 13 громадян України відповідають запропонованому урядом визначенню «олігарх». Цей термін згодом був деталізований у законопроекті як особи, які відповідають трьом з чотирьох критеріїв: учасник політичного життя, особа, яка має значний вплив на ЗМІ, бенефіціарний власник компанії-монополіста та власник підтверджених активів, вартістю більше ніж один раз. у мільйони разів більше місячного прожиткового мінімуму в Україні (зараз близько 84 мільйонів доларів) [30].

Відповідно до закону про олігархів, який Верховна Рада ухвалила у вересні 2021 року, особи, визнані олігархами, повинні будуть задекларувати свої активи, їм не буде дозволено фінансувати політичні партії чи брати участь у приватизаційних аукціонах. Крім того, урядовці повинні будуть повідомляти про всі взаємодії з ними.

Першою помітною ціллю політики «деолігархізації» став лідер опозиційної партії, заможний бізнесмен і медіамагнат, Віктор Медведчук. У лютому 2021 року РНБО запровадила санкції проти В. Медведчука, а також пов'язаних із ним фізичних та юридичних осіб за нібито фінансування тероризму. За повідомленнями РНБО, В. Медведчук отримував матеріальну вигоду від торгівлі енергією з сепаратистськими режимами на сході України. Серед суб'єктів, які потрапили під санкції, три телевізійні мережі, які вважаються джерелами російської пропаганди і які офіційно належали одному з колег В. Медведчука. Згодом у травні 2021 року В. Медведчуку було пред'явлено звинувачення у

державній зраді [105].

Ще один відомий бізнесмен І. Коломойський, з яким президент В. Зеленський мав зв'язки, також став ціллю в оголошеному владою процесі боротьби з олігархами, але опосередковано. У 2020 році був прийнятий закон, який запобігає можливому поверненню ПриватБанку – найбільшого комерційного банку України, Коломойському та іншому попередньому власнику. Як відомо, Національний банк України націоналізував ПриватБанк у 2016 році після того, як 5,5 мільярдів доларів зникли безвісти (його власників підозрювали у вигоді від шахрайського кредитування).

У 2021 році послідували додаткові дії, які потенційно мали на меті підірвати вплив І. Коломойського. Влада звинуватила трьох колишніх керівників ПриватБанку (не включаючи Коломойського) у розкраданні. Влада також розпочала розслідування проти державної електрокомпанії, на яку І. Коломойський раніше мав вплив. Крім того, «Слуга народу» виключила зі своєї парламентської фракції провідного прихильника Коломойського Олександра Дубинського [7].

Третьою метою став Дмитро Фірташ, який, як повідомляється, контролював більшу частину внутрішньої газорозподільної мережі України, а також хімічні та металургійні (титанові) компанії. У червні 2021 року РНБО запровадила санкції проти Д. Фірташа, який зараз проживає в Австрії, де він бореться з екстрадицією до Сполучених Штатів.

Дії українського уряду частково збігаються з діями США, включаючи санкції, проти цих осіб. У 2014 році адміністрація Б. Обама ввела санкції проти В. Медведчука за його роль у вторгненні Росії в Україну і висунула Д. Фірташу звинувачення у хабарництві.

У січні 2021 року адміністрація Д. Трампа ввела санкції проти О. Дубинського, пов'язаного з І. Коломойським, у зв'язку з «пов'язаною з Росією мережею іноземного впливу», яка нібито намагалася втрутитися у президентські вибори в США 2020 року [45].

У березні 2021 року адміністрація Дж. Байдена ввела санкції. Проти І.

Коломойського «через його причетність до значної корупції». Федеральне бюро розслідувань розслідує І. Коломойського за підозрою у розкраданні та шахрайстві.

Водночас деякі спостерігачі висловлюють занепокоєння щодо політики «деолігархізації» українського уряду. Вони кажуть, що вона занадто персоналізована та вибіркова, не вирішує основні причини корупції чи олігархічного впливу в українській політиці та потенційно суперечить міркуванням про свободу слова [120].

Висновки до розділу 2

Отже, після приходу до влади нового американського президента Дж. Байдена США та Україна продовжують активну співпрацю у безпековій, політичній, енергетичній сфері. США продовжує санкційну політику проти Росії, надає підтримку Україні у вигляді військової допомоги, зберігаючи дозвіл на продаж американської летальної зброї. Представники США вважають себе повноцінними партнерами у процесі реформування України, наголошуючи на важливості саме внутрішніх змін, особливо у питанні боротьби з корупцією та корпоративного управління.

Проте, як показала практична реальність, сьогодні Україна не стоїть у пріоритетних питаннях зовнішньої політики США. Так Дж. Байден відмінив усі санкції, накладені проти будівництва Північного потоку-2, щоб зберегти дружні відносини з давнім партнером – Німеччиною.

Серед зовнішніх чинників, що впливають на політику США, можна виділити фактор Китаю та Росії. В той час як з Китаєм відбувається боротьба за геополітичне лідерство, Росія вчинює тактичні кроки, щоб досягнути власних цілей.

Сьогоднішні американо-українські відносини зіштовхуються з низкою проблем, що стають бар'єрами для розвитку всеосяжного співробітництва між двома країнами: необхідність подолання негативних тенденцій у відношеннях

після президентства Д. Трампа, внутрішні проблеми країни (корупція, неефективність реформ, утягнутість українських високопосадовців у неданій офшорний скандал тощо).

РОЗДІЛ 3

МОДЕЛЮВАННЯ І ПРОГНОЗУВАННЯ ДИНАМІКИ УКРАЇНСЬКОГО ВЕКТОРУ В ПОЛІТИЦІ США

3.1 Визначення факторів, побудова моделі та її розрахунок

На основі аналізу безпекових, політичних та енергетичних аспектів американо-українських відносин та їх проблем, особливо з обранням президентом Дж. Байдена, можна сформулювати наступні твердження:

1. США вбачають в Україні одного з партнерів та союзників, особливо в контексті протистояння США з Росією. Варто зазначити, що на «феномен-Україна» більшою чи меншою мірою будується зовнішня політика США у Східній Європі. Від України залежить європейський порядок та стабільна ситуація у всій Європі. Сполучені Штати воліють до співпраці з Україною, тому що це одна з пострадянських держав, яка вже виведена з-під сильного російського впливу. Після розпаду СРСР США були стурбовані можливим переродженням Росії в імперію. Щоб цього не сталося, був вироблений та практично реалізований курс на зближення з пострадянськими країнами для «зачищення» подібної ідеї, особливо у державах, найближчих до кордону Росії.
2. Адміністрація Дж. Байдена притримується політики попередніх американських президентів щодо підтримки суверенітету, територіальної цілісності України, однозначною залишається позиція щодо Криму. Проукраїнський курс Дж. Байдена, в першу чергу, полягає у декларуванні цієї підтримки і відсутності ідеї щодо перезавантаження відносин з Росією, як це було при президентах Б. Обамі, Д. Трампі.
3. Зовнішньополітичний курс Дж. Байдена щодо України спрямований на підтримку внутрішніх реформ, очікуються реальні результати, особливо у сфері боротьби з корупцією. Як ми зазначили в 2 розділі, американська сторона особливо акцентує увагу на антикорупційній, судовій реформі

та реформі корпоративного управління.

4. США не бажають йти на гостру конфронтацію з Росією, але висловлює готовність ввести жорсткі економічні санкції, надавати зброю та підтримувати Україну, уникаючи військового конфлікту з російською армією. Дж. Байден вірить, що діалог треба мати навіть з ворогами Америки.
5. Українське питання не є центральним пріоритетом у зовнішньому курсі США, а увага Дж. Байдена насамперед спрямована на внутрішньо американські справи, геополітичне суперництво з Китаєм та Росією, покращенням відносин із західними партнерами тощо. Українська держава важлива для США, але не є на одному з перших місць у переліку американських пріоритетів, не дивлячись на триваюче протистояння з Росією. США – глобальна держава, що має широкий спектр інтересів та пріоритетів і першочергове завдання з утримання лідерських позицій у світі.
6. США підтримують Україну у питаннях забезпечення енергетичної безпеки, відзначаючи важливість в тому, щоб вона зберегла статус транзитера природного газу.

Як ми бачимо з 1 розділу з кожним роком інтерес США до України у зовнішньополітичному векторі зростає: це простежується в період президентства В. Ющенка та «Помаранчевої революції», період президентства П. Порошенка та Євромайдану, а з приходом до влади Д. Трампа в 2016 року Україна стала невід'ємною частиною зовнішньополітичного курсу 45 американського Президента (проте у якості інструменту для боротьби з політичними конкурентами) Українське питання не сходить із порядку денного американської політики, хоча вже не стоїть серед першочергових пріоритетів Сполучених Штатів.

Питання суперництва з Китаєм, вибудовування зіпсованих при Д. Трампі відносин з європейськими партнерами, тема Афганістану та Ірану вишли на перший план американської зовнішньої політики. Не дивлячись на те, що США з новим президентом Дж. Байденом запустило політику «перезавантаження» відносин з Україною, на практиці кроки американської сторони не

такі однозначні [116].

Наприклад, Дж. Байден вирішив зберегти добрі стосунки з Німеччиною після періоду охолодження під час президенства Д. Трампа, скасувавши санкції проти Північного потоку-2. Цей проект розглядається українською стороною як політичний, який несе загрозу безпеці Європи і, крім того, дуже не вигідний Україні – яка втрачатиме мільярди гривень щороку після того, як втратить статус одного з ключових транзитерів російського газу до країн Європи [62].

Виходячи з проаналізованих документів та офіційних заяв представників США, можна зробити висновки, що українському питанню та взаємовідносинам з Україною приділяється увага. Крім того, американська сторона на сучасному етапі розвитку відносин робить акцент на допомозі Українській державі, підтримці демократії, внутрішніх реформ та усуненню російської загрози. Але варто відзначити, що інтерес США до України впав, частково це пояснюється нездатністю та небажанням української влади здійснювати якісні реформи, виконувати доручення, завдання, сформульовані Сполученими Штатами, а також через неможливість самостійно припинити військове протистояння на Донбасі [95].

3.2 Прогнозування динаміки політики США щодо України на найближчу перспективу

Для прогнозування можливої динаміки політики США щодо України слід проаналізувати доктрину 46 президента Дж. Байдена, що містить основні завдання та пріоритети політики американського президента.

У своїх виступах під час виведення американських військ з Афганістану президент Дж. Байден представив нову зовнішньополітичну доктрину США [33]:

- Сполучені Штати відмовляється від курсу, прийнятого після

терактів 11 вересня 2001 року, і більше не займатиметься державним будівництвом в інших країнах;

- військова сила США – це, як і раніше, дуже потужний, впливовий інструмент зовнішньої політики, але тепер до нього збираються вдаватися тільки після того, як всі інші засоби будуть вичерпані;
- суперництво з Китаєм за світове лідерство набуло значення основної зовнішньополітичної мети США (як ми бачимо з Вашингтонської декларації) [121];
- США активно залучається до вирішення глобальних проблем: зміну клімату, COVID-19, згуртовуючи західних партнерів під своїм лідерством.

При президенті Д. Трампі внутрішня криза в США, схожі проблеми в Європі та зростаючі розбіжності між західними союзниками призвели до виникнення занепокоєння, що Росія та Китай можуть скористатися наявністю цих проблем для того, щоб покласти край американському домінуванню у системі міжнародних відносин. Такі настрої стали одними з імпульсів, що підштовхнули Сполучені Штати переглянути свою стратегію – відмовитися від спроб поширити демократію по всьому світу і перейти до того, щоб захистити від Пекіна та Москви західні демократичні політичні режими та глобальну систему, яку очолює США [82].

Інші союзників США у регіонах, які не визначаються ними як життєво важливі для американських інтересів (як Україна), то тут американська підтримка насамперед обумовлена власними національними інтересами та іншими обставинами. Хоча поки що представники США та американський президент Дж. Байден запевняють, що всіляко підтримуватиме своїх партнерів у зоні підвищеного ризику – як, наприклад, Україна і Тайвань.

Загалом українсько-американські відносини після інавгурації Джозефа Байдена носили і носять неоднозначний характер [102].:

- збереження міжпартійного консенсусу в США щодо питань підтримки України, який проте обумовлений інтересами Сполучених

Штатів у регіоні. Зокрема – посилення позицій Тримор'я (на просторах Балтійського, Адріатичного, Чорного морів), стримуванням Росії, Туреччини та Китаю, контролю і впливу на ключові групи сировинного експорту (наприклад, зерно, руди), контролю над транспортними коридорами.

- Намагання українських еліт в контактах з американською владою побудувати персональні відносини, відсуваючи питання інституційної співпраці на другий план. За такого підходу цілком логічними (з точки зору українців) виглядали регулярні спроби «надати послугу» – підіграти представникам американських політичних груп у внутрішньополітичній боротьбі – демократам, так і республіканцям різними українськими політиками. В результаті вже до 2020 року питання розвитку відносин з офіційним Києвом набули відтінку токсичності для представників обох партій. Саме на подолання негативних наслідків скандалів, що були пов'язані з Україною, спрямована політика перезавантаження відносин президента Дж. Байдена.

У короткостроковій перспективі ситуацію можна сприймати з певною часткою оптимізму: будь-яке рішення влади США про зміну рівня підтримки України стане об'єктом критики опонентів. Тобто рівень поточного військового, економічного і політичного співробітництва зберігається; проте зберігається небагато шансів на його розширення.

Водночас для США у відносинах з Україною дедалі більш актуальними стають питання ефективності політики підтримки, яку вони надають українській стороні. Насамперед мова йде про продовження старих програм двосторонньої співпраці, так і про оцінку результатів уже вкладених ресурсів. Зокрема, з метою мінімізувати можливі ризики в майбутньому від співпраці з офіційним Києвом, перевівши контакти з українською владою на більш прогнозоване поле, отримуючи більше інструментів впливу на внутрішньо українські процеси. На перший план виходять питання антикорупційної політики,

корпоративного управління, посилення впливу на українські еліти для виконання взятих зобов'язань.

Разом з тим у внутрішньополітичних процесах підтримка влади або її окремих представників з боку США сприймається українськими елітами як підтвердження власної легітимності та рівня впливу.

Після саміту США та Росії в Женеві в червні 2021 року та затримки в плануванні зустрічі українського президента з Дж. Байденом в Білому Домі високопосадовці України були стурбовані тим, що Сполучені Штати та столиці Західної Європи віддають перевагу курсу на нормалізацію власних відносин з Росією. Рішення президента Дж. Байдена домагатися зустрічі з В. Путіним після швидкої ескалації російських військових сил у Криму та вздовж кордону з Україною в Києві розцінили як тактичну перемогу В. Путіна.

Подальші повідомлення про те, що ВМС США відкликали два військові кораблі, відправлені в Чорне море на піку напруженості в квітні 2021 року, і про те, що Сполучені Штати заморозили 100 мільйонів доларів військової допомоги Україні напередодні саміту в Женеві, посилили переконання, що Дж. Байден відмовився від підтримки України в обмін на стабілізацію відносини з Росією [26].

У Києві було помічено відсутність прогресу України в отриманні плану дій щодо членства в НАТО, виконання якого прискорилося виконували після нарощування збройних сил Росії, у поєднанні з рішенням США не вводити санкції проти німецьких організацій, пов'язаних з газопроводом «Північний потік-2» – як ще одне свідчення зменшення підтримки з боку євроатлантичних партнерів України. Відповідно, В. Зеленський та його радники напередодні зустрічі з Дж. Байденом послідовно наголошували, що очікують від Сполучених Штатів відчутних зобов'язань у сферах оборонної співпраці та енергетичної безпеки.

Водночас адміністрації Дж. Байдена зустріч з українським президентом дала можливість підтвердити підтримку США стратегічного партнера на кордоні Росії та продемонструвати, що Сполучені Штати не відступають від своїх

зобов'язань перед союзниками та партнерами, особливо після виведення американських військ з Афганістану та розпаду уряду в Кабулі. Ця зустріч також надала президенту Дж. Байдену можливість підкріпити попереднє повідомлення держсекретаря Е. Блінкена про «подвійні виклики», зроблене під час його візиту до Києва в квітні 2021 року, коли він ототожнював збройну агресію Росії в Україні з «внутрішньою агресією», здійсненою корумпованими акторами, корисливими олігархами і тими, хто бажає підірвати реформи [48].

Можливість зробити прогноз динаміки спрямованості політики США щодо України надається при аналізі Спільної заяви американо-українського партнерства, що була підписана під час візиту В. Зеленського до Білого дому.

У Спільній заяві про американо-українське стратегічне партнерство підкреслювалося, що успіх України є центральним у глобальній боротьбі між демократією та автократією та відображає широкий спектр зобов'язань США перед Україною. У документі викладено план посилення двосторонньої співпраці в кількох ключових сферах, включаючи оборону, зміну клімату та економіки; критично, покладено у центр уваги важливість реформ для боротьби з корупцією та корпоративного управління.

Водночас у питанні членства України в НАТО Сполучені Штати притримуються обережної позиції, відносно невеликою є кількість допомоги в сфері безпеки, немає ясності щодо того, як Сполучені Штати відреагують на можливі спроби Росії використати експорт газу через «Північний потік-2» з метою завдання шкоди Україні. Проте під час зустрічі обидва президенти виконали важливе завдання – підтвердили фундаментальні принципи відносин та розробили основу для майбутньої співпраці.

Інструментом для покращення співпраці України та США виступає Комісія стратегічного партнерства, робота якої нещодавно була відновлена. Робота Комісії буде підтримуватися створенням Стратегічної оборонної структури, яка допоможе Україні та США розробити конкретні плани співпраці в кількох ключових сферах, включаючи кібербезпеку, морську безпеку Чорного моря, обмін розвідувальними даними та реформи в оборонній та військово-

промислового сектору, тоді як стратегічний енергетичний та кліматичний діалог є форумом для подальших обговорень щодо енергетичної безпеки, включаючи перехід України на зелену енергію та відповідь на «Північний потік-2», питань внутрішніх реформ тощо.

Адміністрація Дж. Байдена готується до перезавантаження Комісії стратегічного партнерства, вона продовжує ставити підтримку США демократичного переходу в Україні та її боротьби з корупцією на перший план. Україна в майбутньому може стати прикладом успіху в критичний час для демократій у всьому світі.

У спільній заяві із стратегічного партнерства США та України чітко визначено, які дії Сполучені Штати очікують від України, щоб бути впевненим у її відданості реформам: справедливий і безперешкодний процес відбору спеціалізованого антикорупційного прокурора та захист Національного антикорупційного бюро від закону та репутації, нападів. Сильні та безперервні повідомлення від Сполучених Штатів мають допомогти стимулювати прогрес і спонукати українських законодавців і чиновників робити важкі кроки [100].

Україна має продемонструвати серйозне ставлення до побудови більш відповідального уряду, впровадження якісних реформ, в першу чергу з метою внутрішніх змін, а не отримання чергової позики від фінансових структур та забезпечення продовження санкцій проти Росії.

У В. Зеленського є багато можливостей продемонструвати певний прогрес у створенні та впровадженні внутрішніх реформ у найближчій перспективі, наприклад, ухваленням законопроекту про деолігархізацію та забезпеченням його об'єктивного виконання. Іншим кроком може бути запровадження нового законодавства стосовно судової гілки влади та притягнення до відповідальності деяких високопосадовців та олігархів – при наявності достовірних доказів їхньої злочинної діяльності.

Загалом майбутнє американо-українських відносин ґрунтуватиметься на довгому і важкому процесі, яким є процес українських реформ. Шлях вперед для В. Зеленського є складним, але енергійна кампанія із захисту цілісності

державних інституцій та притягнення до відповідальності корупціонерів дозволить йому розблокувати допомогу США та Європи та можливості для подальшої співпраці з євроатлантичними інституціями [12].

Після боротьби з внутрішньо українськими проблемами та сприянню якісних реформ у зазначених сферах співпраця США та України спрямована на протидію російській агресії; якщо що, вони взаємно підсилюють. Оскільки Мінський процес застопорився, перспектива оновленого американо-російського каналу для переговорів щодо врегулювання збройного протистояння на сході України малоімовірна, а Росія перетворює Крим на оборонний бастион, Україна не має вибору, крім як проявити «стратегічне терпіння», щоб відновити контроль над своєю територією [95].

Під час зустрічі з Дж. Байденом В. Зеленський, крім всього, отримав повідомлення на продовження надання США Україні військової допомоги, спочатку в розмірі 60 мільйонів доларів, яка включатиме летальну зброю.

Але навіть крім цього, американська допомога, обіцяна на модернізацію, реформи та технологічне партнерство в оборонно-промисловому секторі України, може стати значно більшим поштовхом для збройних сил країни в довгостроковій перспективі. Україна вже давно прагне модернізувати і вестернізувати цей сектор, особливо це стало актуальним у 2014 році після початку російсько-українського протистояння.

На Заході такі держави, як Сполучені Штати, Велика Британія та Франція, були стурбовані тим, що цей відчай може змусити Україну прийняти будь-які інвестиції, у тому числі з країн, до рук яких Захід вбачає небезпечним потрапляння неукраїнських технологій. Прикладом цього занепокоєння є скандал, що розгорнувся довкола продажу української турбінно-моторної компанії «Мотор Січ» китайським інвесторам – із сприянням Сполучених Штатів продаж був заблокований українським судом з міркувань безпеки.

Розуміння майбутнього двосторонніх відносин окреслено в оновленій Хартії стратегічного партнерства .

Зокрема, були додані тези про належну оцінку внеску України в ядерне

роззброєння, згадуючи Будапештський меморандум, а також окремий параграф про тіснішу співпрацю між Україною та США «як ключовими партнерами у ширшому Чорноморському регіоні». А абстрактне формулювання прихильності України реформам, необхідним для «європейських та євроатлантичних прагнень» України, було замінено важливістю реформ, необхідних для «повної інтеграції в європейські та євроатлантичні інституції» [31].

Але, незважаючи на ці зміни, блок про прагнення України до НАТО в Хартії про стратегічне партнерство, мабуть, найслабший. Його нинішнє формулювання є менш чітким, ніж навіть у 2008 році, що також відображає сучасну тенденцію у відносинах Сполучених Штатів щодо додержання стриманої позиції щодо можливого членства України в Альянсі.

Зокрема, відсутня редакція «старої» версії документа від 2008 року про спільні зусилля щодо «посилення кандидатури України на членство в НАТО». Не знайшло місця формулювання, як це зазначалося у старому документі, про те, що членство України в Альянсі є спільною метою двох країн.

Хоча Україна воліє до посилення двостороннього діалогу на основі збільшення інтенсивності співпраці в широкому колі питань, американська сторона, схоже, цілком задоволені нинішнім рівнем діалогу.

Загалом вбачається декілька сценаріїв, за якими може діяти українська влада, що сприятимуть або навпаки уповільнюватимуть розвиток україно-американських відносин на сучасному етапі.

Сценарій 1. Україна погоджується на право США (в особі американського посольства в Україні) впливати на призначення в НАБУ, САП, НАЗК, посилюється роль антикорупційного суду, судова реформа триває з повним урахуванням американських рекомендацій. І, нарешті, в державні корпорації повертається інститут наглядових рад, які набираються з числа «нетоксичних» для США людей; відповідно, керувати такими компаніями призначаються прийнятні для посольства Сполучених Штатів персони. У сфері контактів з олігархічними групами українська влада йде на повну співпрацю з США у справах Коломойського, Фірташа, інших українських олігархів.

У такому форматі Україна може розраховувати на збільшення обсягів підтримки з боку США. Мова йде не тільки про фінансову або військову сфери – можливе поліпшення відносин з іншими партнерами Сполучених Штатів на континенті (передовсім з Польщею і Угорщиною).

Утім, водночас США візьмуть під контроль (або матимуть вплив) антикорупційні органи України, що значить можливість безпосередньо впливати на поведінку українських еліт.

Другий негативний результат – додаткові обмеження в зовнішній політиці, які будуть лише посилюватися. Україна опиняється на «розтяжці» відразу по декількох напрямках., зокрема, це співпраця з Туреччиною, Китаєм, Індією, Іраном і Білоруссю..

Сценарій 2. Конфліктний сценарій передбачає власну політику щодо важливих для США питань і відсутність будь-яких компромісів.

У такому разі офіційний Київ може істотно посилити свій вплив на державні компанії, переформатовати відносини з олігархами і за допомогою контролю над «антикорупційним блоком» спробувати тиснути на політичних опонентів та місцеві еліти.

Водночас розраховувати на продовження політики підтримки Сполученими Штатами в сфері захисту незалежності і територіальної цілісності – це об'єктивний інтерес США в політиці стримування Росії.

Результатом такої політики стане поява в ЗМІ відразу декількох масивів інформації, що б'ють по оточенню українського президента. Це згадане вище розслідування Bellingcat, дані щодо контактів представників українських еліт з американськими політиками, можливо, розслідування у фінансовій сфері. Усередині країни активізуються неурядові організації, пов'язані з американським фінансуванням. І, нарешті, політичні опоненти Зеленського (включаючи частину олігархів) почнуть атаку на Офіс Президента і більшість у ВР. Результатом може стати різке падіння рівня впливу ОП на процеси в країні.

Сценарій 3. Третій варіант – намагатися посилити свої позиції, вибираючи пріоритети і йдучи на компроміси з другорядних питань.

І, що важливо, демонстрація успішності політики у важливих для США питаннях.

Зокрема, не допустити повної втрати контролю над НАБУ, НАЗК і САП. Цей сценарій передбачає поступки та компроміси, де у разі призначенні фактором «за» кандидата є позиція США лише в одному, максимум двох відомствах – те ж саме щодо роботи антикорупційного суду.

У державних корпораціях піти на компроміс, наприклад, в питаннях НАК «Нафтогаз», але залишивши за собою право впливати на процеси Укрзалізниці.

У кадрових питаннях пожертвувати частиною фігур, зберігши ключових для В. Зеленського особистостей. Наприклад, погодившись працювати у справах Коломойського з США, але намагаючись зберегти цілісність Офісу Президента; або піти на кадрові зміни в Офісі Президента в обмін на можливість вибору (і тиску на) потенційних союзників у внутрішній політиці.

Такий підхід може бути результативним, але за однієї ключової умови – демонстрація успіхів виконаної роботи –. такими, наприклад, можуть стати кілька резонансних антикорупційних розслідувань, доведених до кінця. Тобто не затримання і перехід в режим тривалого слідства, а фінальна точка у вигляді вироку або «угоди з правосуддям» обвинуваченого [58, 36].

3.3 Розробка пропозицій Україні щодо взаємовідносин з США

На основі проаналізованих аспектів американо-української співпраці та прогнозування динаміки розвитку двосторонніх відносин ми можемо запропонувати наступні пропозиції щодо покращення існуючого стану цих відносин:

1. Посилити співпрацю з Конгресом США та українською діаспорою, як одних з ключових інструментів просування українських інтересів в американській політиці.

Треба зазначити, що підхід Конгресу до України формується під впливом низки факторів, головними з яких є такі [74]:

- пряма взаємодія з боку виборців, які бажають відчувати причетність до політики США щодо України – насамперед груп громадян США, що ідентифікують себе з Україною.

- думка впливових представників експертної спільноти, які запрошуються до виступів на засіданнях комітетів Конгресу, а також публікують статті у громадсько-політичних виданнях.

- взаємодія з українськими представниками – як офіційними (членами українського керівництва, чиновниками, державними діячами, дипломатами), так і неофіційними (організаціями громадянського суспільства, активістами, експертами тощо).

- зв'язок американо-українських відносин із одним із ключових напрямків зовнішньої політики США – взаємодією Вашингтона та Москви.

Важливим джерелом формування походу Конгресу до України вважається так званий «український кокус» – неформальна група у складі 42 членів Палати представників, які приділяють особливу увагу американо-українським відносинам. Кокус тісно взаємодіє із громадськими об'єднаннями українців, які живуть у США.

2. Зосередити свою увагу на якості проведених та нових реформ, як необхідної умови покращення американо-українських відносин.

Як відомо, Вашингтон вже давно вимагає від України проведення низки інституційних та економічних змін, які створять відповідне політичне середовище, що полегшить Вашингтону управління процесами та дасть можливість встановити посилений контроль над керівними елітами у Києві. Ці зміни містять наступні пункти [105].:

- посилення у політичній системі України антикорупційних структур, створених за прямої участі США — НАБУ, САП, НАЗК і Антикоруційний суд, через які Вашингтон зможе безпосередньо впливати на внутрішньополітичну ситуацію та керувати частиною еліт;

- лібералізація національної економіки, послаблення впливу в ній національних олігархічних груп та монополій для створення конкурентного середовища та полегшеного доступу до нього транснаціональних (американських у тому числі) корпорацій;
 - реформа системи правосуддя, щоб зменшити корупційну складову, посилити відповідальність суддів, покращити їхню кваліфікацію та вивести з-під контролю фінансово-олігархічних політичних сил, передавши контроль зовнішнім структурам.
3. Продемонструвати можливість плідного діалогу США і України. Переконати американських партнерів у тому, що нова українська влада, не дивлячись на серію скандалів у справі імпичменту, персональні претензії з боку США до О. Дубинського, І. Деркача, А. Єрмака, І. Коломойського та інших, є передбачуваним і надійним партнером.
 3. Виробити зрозумілі механізми взаємодії з Вашингтоном. Політика особистих контактів навряд чи стане робочим механізмом на найближчі роки. Керівництво США шукає можливості впливати на ситуацію в Україні, на її еліти, незалежно від прізвищ і партійної приналежності своїх партнерів. Тому акцент робиться на антикорупційну сферу, суди і на подальше розширення підтримки неурядових організацій. Завданням залишається вироблення системи взаємодії, яка б поєднувала в собі як персональні контакти (що звично для України), так і інституційні механізми.
 4. Збільшити підтримку з боку США і отримати (поновити) гарантії безпеки. На тлі загрози з боку Росії, для України вкрай важливо підтримувати і розширювати рівень співпраці зі Сполученими Штатами в області безпеки. Ключове завдання полягає в підтримці риторики Вашингтона про захист незалежності і територіальної цілісності України. В ідеалі цей напрямок може розвиватися за двома напрямками [27].:
 - а) збільшення обсягів військової та технологічної допомоги з боку Сполучених Штатів.

б) зовнішньополітична активність США і дипломатична «парасолька безпеки» з боку США.

5. Залучити США в переговорні майданчики з українських питань (для посилення своєї позиції). Прикладом такого майданчику є «Кримська платформа». Для офіційного Києва вкрай важлива ідея «Кримської платформи». Питання не тільки і не стільки у виробленні швидких та дієвих механізмів деокупації півострова, скільки в демонстрації ефективності зовнішньої політики президента В. Зеленського. Відтак в обговоренні створення майданчика увага концентрувалася радше на списку потенційних учасників, а не ключових напрямках роботи. Участь США в цьому випадку була одним із ключових чинників, здатних або розвинути ідею, або її поховати. Другий напрямок – питання переговорів щодо Донбасу. Для Києва важливо втягування США в переговорний процес, оскільки, в тактичній перспективі, це допоможе виграти деякий час. І, можливо, створить передумови для трансформації Мінських угод або виходу з них [95].

Висновки до розділу 3

Отже, на основі аналізу безпекових, політичних та енергетичних аспектів американо-український відносин, особливо з обранням президентом Дж. Байдена, та їх проблем, можна сформулювати наступні твердження:

1. США вбачають в Україні одного з партнерів та союзників, особливо в контексті протистояння США з Росією.
2. Адміністрація Дж. Байдена притримується політики попередників щодо підтримки суверенітету, територіальної цілісності України, однозначною залишається позиція щодо Криму.
3. Зовнішньополітичний курс Дж. Байдена щодо України спрямований на підтримку внутрішніх реформ, очікуються реальні результати, особливо у сфері боротьби з корупцією.
4. США не бажають йти на гостру конфронтацію з Росією, але висловлює

готовність ввести жорсткі економічні санкції, надавати зброю та підтримувати Україну, уникаючи військового конфлікту з російською армією.

5. Українське питання не є центральним пріоритетом у зовнішньому курсі США, а увага Дж. Байдена в першу чергу спрямована на внутрішньо-американські справи, геополітичне суперництво з Китаєм, Росією, покращенням відносин із західними партнерами тощо.
6. США підтримують питання енергетичної безпеки України, важливість в тому, щоб вона зберегла статус транзитера природного газу, проте не готові ризикувати відносинами з ключовими партнерами, що продемонструвалося відміною санкцій проти Північного потоку-2 та укладанням домовленості з Німеччиною.

Рекомендацій, які ми виробили для України в американському напрямі зовнішньої політики включають: посилити співпрацю з Конгресом США та українською діаспорою; зосередити увагу на якості проведених та нових реформ, як необхідної умови покращення американо-українських відносин; виробити зрозумілі механізми взаємодії з Вашингтоном, посилити інституційні механізми; збільшити підтримку з боку США і отримати (поновити) парасольку безпеки; залучити США в переговорні майданчики з українських питань (для посилення своєї позиції).

ВИСНОВКИ

Серед американських дослідників, що досліджували питання значення України для США, з особливостей її географічного розташування, природних ресурсів тощо, виокремлюється З. Бжезінський. Дослідник назвав Україну геополітичним перехрестям, що веде до різних важливих регіонів світу та їх ресурсів, підкреслюючи її роль як захисного щиту на міжнародній арені. За З. Бжезінським саме вихід України з СРСР та відхід від російського впливу стають на шляху до створення нової російської імперії.

На важливість географічного розташування України вказував С. Хантінгтон. Саме по території України, на його думку, проходить цивілізаційний розлом – між західною та православною цивілізаціями.

Серед українських науковців питаннями відносин між США та Україною, співпраці з країнами Америки, їх зовнішньополітичного курсу щодо України та політико-правових основ взаємодії займаються І. Жовква, Е. Лисицин, П. Перепелиця, В. Дубовик, І. Дудко, О. Крапівін, І. Мединська та ін.

Зовнішня політика України спирається на засади міжнародного права. Фундаментальним документом, що визначає зовнішньополітичний курс країни на довгострокову перспективу є Закон «Про основні напрями зовнішньої політики України». Разом з тим важливе значення має Стратегія зовнішньополітичної діяльності. Серед пріоритетів та завдань Стратегії від 2021 року зазначені наступні: протидія російській агресії; встановлення територіальної цілісності; здобуття членства в НАТО, ЄС; зміцнення позицій у Балто-Чорноморському регіоні; зміцнення відносин з США, Британією, Канадою, Францією, Польщею, Литвою, Молдовою та ін країнами; розширення співробітництва з країнами Азії, Близького Сходу, Африки, Латинської Америки, насамперед у сфері економічного співробітництва; просування позитивного іміджу України за кордоном; захист від загроз в інформаційній сфері.

Великий вплив на формування зовнішньої політики мають доктрини, що формуються під час правління різних президентів та визначають напрямок,

цілі їх політики. Серед важливих доктрин, що заклали основи зовнішнього курсу США виокремлюються – доктрина Монро (еволюціонувала в ідею американського домінування), доктрина Трумена (політика стримування, введення військової/фінансової допомоги та розміщення військових баз в інших країнах), доктрина Клінтона (м'яка сила, ідея створення «поясу молодих демократій» проамериканського спрямування), доктрина Буша (ідея превентивної самооборони у відповідь на потенційні загрози), доктрина Б. Обама (розумна сила, коаліційний підхід до міжнародних проблем).

Основними незмінними цілями зовнішньої політики США є: захист США та їх громадян; підтримання доступу до ключових ресурсів і ринків; збереження балансу сил у світі; захист прав людини та демократії.

Історія американо-українських відносин поділяється на періоди напруги та потепління. Перший етап співробітництва окреслюється процесами врегулювання питання наявності в Україні ядерної зброї, що завершився підписанням Будапештського меморандуму і набуттям статусу без'ядерної країни. Натомість підписанти, серед яких були США та Росія, гарантували безпеку України в майбутньому.

З початку Євромайдану американський президент Б. Обама та Конгрес США підтримали Україну у протистоянні з Росією – ввели санкції, надали військову та фінансову допомогу.

Відносини України та США дещо змінилися з приходом до влади Д. Трампа, який сформував негативне ставлення до України, вбачав, що вона впливала на вибори в США, щоб допомогти Г. Клінтон перемогти.

Дж. Байден – новий президент США оголосив курс на перезавантаження двосторонніх відносин, а на початку вересня цього року відбувся перший візит В. Зеленського до Білого дому, де була підписана Спільна заява Стратегічного партнерства. Дж. Байден, як і його попередники, декларує підтримку Україні.

Двостороння нормативно-правова база україно-американських відносин складається з множини документів. Їх фундаментом є Хартія стратегічного партнерства, оновлена в цьому році, яка закріплює продовження надання

підтримки українській стороні, санаційної політики щодо Росії; окреслює пріоритетні сфери, такі як боротьбу з корупцією, судова реформа, захист американських інвестицій.

США є одним гарантів безпеки, територіальної цілісності та безпеки України. Саме покращення співпраці у безпековому секторі є пріоритетною ціллю Дж. Байдена, що робить заяви про непохитність підтримки України.

Одне з ключових значень в американо-українських відносинах має матеріально-військова допомога США. Нещодавно був схвалений оборонний бюджет на 2022 рік, в якому закладено 300 млн. дол. для України, майже стільки, скільки це було при Д. Трампі. При Дж. Байдені також зберігається дозвіл на продаж американської летальної зброї Україні.

США в цілому підтримує реформи в Україні. Так адміністрація Дж. Байдена заявила, що Сполучені Штати є «повноцінним партнером» у внутрішніх реформах України.

Політична співпраця США щодо України спрямована на підтримку її прагнення приєднатися до НАТО, де, як відомо, ключову роль грають США, проте нові члени повинні бути обрані іншими членами цієї організації.

США вбачає в Україні великий ресурсний потенціал та значні енергетичні ресурси. Постійні пріоритети України в енергетичній сфері включають зміцнення незалежності енергетичного регулятора, підвищення конкуренції та прозорості в електроенергетиці та сприяння приватним інвестиціям у розвиток нафти та природного газу.

Політика США з приходом до влади Дж. Байдена щодо Північному потоку на початку була однозначною – цьому проекту надавалися негативні оцінки, вбачали в його основі політичну складову та підрив безпеки Європи. Проте після першої хвилі санкцій в подальшому адміністрація Дж. Байдена вирішила не вводити надалі санкції проти Північного потоку-2. Пояснюючи це тим, що газопровід вже практично добудований і штрафні заходи на даному етапі стали б «контрпродуктивними».

В цій ситуації Україна вбачає в США та лідерах ЄС сили, які мають

забезпечити гарантії продовження транзиту газу через країну, матеріальну компенсацію та можливе створення фонду для підтримки реформування енергетичної галузі.

Частково можливість реалізації цих сподівань (на гарантії та компенсацію) були підтверджені 21 липня 2021 року, коли після шести місяців переговорів США та Німеччина прийшли до згоди щодо Північного потоку-2. Пакедна угода складається з восьми пунктів, які можуть захистити Україну від повномасштабної агресії Росії та дозволять модернізувати українську газову інфраструктуру в обмін на добудову російського газопроводу у Балтійському морі, наголошується у спільній заяві Державного департаменту США та МЗС Німеччини.

Серед найвагоміших факторів, що впливають на формування та способи здійснення зовнішньої політики США – є Китай. Одна з найбільш очевидних причин цього – зростання економічного та політичного впливу Китаю на світовій арені. Дж. Байден та А. Меркель і прийняли Вашингтонську декларацію, щоб «захистити демократичні принципи та загальні права від загрози, яка походить від Китаю».

Значний вплив на політику США щодо України мають зовнішньополітичні дії Росії.

Острах американської сторони перед використанням Росією військової сили, ескалація війни на Сході України та існуюча потенційна загроза військового вторгнення російської сторони на інші українські території, змушують США приймати рішення, активізувати дії в українському напрямку. Наприклад, 7 грудня 2021 року Дж. Байден та В. Путін обговорили ситуацію напруженості навколо України.

Політика нового американського президента Дж. Байдена спрямована на подолання наслідків погіршення двосторонніх відносин під час президенства Д. Трампа, що було відмічено серією скандалів, пов'язаною з Україною.

Однією з центральних проблем двосторонніх відносин залишається корупція та питання внутрішніх реформ. США завжди наголошували на своїй

підтримці реформування всіх аспектів українського життя за зразком західних демократій. Водночас існує низка причин, що гальмують ці реформи, роблять їх неефективними чи лише «декларативними», позбавлені реального потенціалу докорінно змінити стан існуючих речей.

У 2021 році президент В. Зеленський та інші чиновники пообіцяли відновити комплексні реформи, включаючи реформи у сфері боротьби з корупцією та правосуддя, приватизацію промисловості та реформу сектору безпеки. Уряд також розпочав нові зусилля для протидії впливу так званих олігархів України, що підтримується адміністрацією Дж. Байдена.

Разом з тим, фігурування керівництва України, зокрема Президента В. Зеленського, у недавньому офшорному скандалі підриває довіру США до здатності Української держави, охопленої корупцією та людьми при владі, які мають офшори, впоратися із внутрішніми проблемами.

На основі аналізу безпекових, політичних та енергетичних аспектів американо-українських відносин, особливо з обранням президентом Дж. Байдена, та їх проблем, можна сформулювати наступні твердження:

1. США вбачають в Україні одного з партнерів та союзників, особливо в контексті протистояння США з Росією.
2. Адміністрація Дж. Байдена притримується політики попередників щодо підтримки суверенітету, територіальної цілісності України, однозначною залишається позиція щодо Криму.
3. Зовнішньополітичний курс Дж. Байдена щодо України спрямований на підтримку внутрішніх реформ, очікуються реальні результати, особливо у сфері боротьби з корупцією.
4. США не бажають йти на гостру конфронтацію з Росією, але висловлює готовність ввести жорсткі економічні санкції, надавати зброю та підтримувати Україну, уникаючи військового конфлікту з російською армією.
5. Українське питання не є центральним пріоритетом у зовнішньому курсі США, а увага Дж. Байдена в першу чергу спрямована на

внутрішньо американські справи, геополітичне суперництво з Китаєм, Росією, покращенням відносин із західними партнерами тощо.

6. США підтримують питання енергетичної безпеки України, важливість в тому, щоб вона зберегла статус транзитера природного газу, проте не готові ризикувати відносинами з ключовими партнерами, що продемонструвалося відміною санкцій проти Північного потоку-2 та укладанням домовленості з Німеччиною.

Рекомендацій, які ми виробили для України в американському напрямі зовнішньої політики включають: посилити співпрацю з Конгресом США та українською діаспорою; зосередити увагу на якості проведених та нових реформ, як необхідної умови покращення американо-українських відносин; виробити зрозумілі механізми взаємодії з Вашингтоном, посилити інституційні механізми; збільшити підтримку з боку США і отримати (поновити) парасольку безпеки; залучити США в переговорні майданчики з українських питань (для посилення своєї позиції).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексієвець М. Зовнішня політика України: від багатовекторності до безальтернативності / М. Алексієвець, Я. Секо // Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць.. Серія: : Історія, міжнародні відносини. – 2016. - Вип. 17. – С. 34-49.
2. Андрія Коболєва звільнили з посади голови НАК «Нафтогаз України»
URL:https://lb.ua/economics/2021/04/28/483541_andriya_kobolieva_zvilni_li_z_posadi.html
3. Арешт Тимошенко: Захід засуджує, а Росія боїться за свої газові контракти (світова преса). URL:
<https://www.radiosvoboda.org/a/24290454.html>
4. Артёмов І. Україна в геополітичному просторі сучасності: актуальні аспекти / І. Артёмов, А. Артёмова // Геополітика України: історія і сучасність. – 2017. – Вип. 2. - С. 30-46.
5. Аудит зовнішньої політики: Україна-США // Інститут світової політики.
URL: <http://glavcom.ua/publications/331953-audit-zovnishnoji-politiki-ukrajina-ssha.html>
6. Антикорупційні органи в Україні: розподіл обов'язків та повноважень.
URL:<https://acmc.ua/antikorupczijni-organy-v-ukrayini-rozpodil-obovyazkiv-ta-povnovazhen/>
7. Антиколомойський закон: Верховна Рада проголосувала за неповернення ПриватБанку Коломойському. URL:
<https://www.bbc.com/ukrainian/news-52095009>
8. Байден предупредил Путина о последствиях в случае агрессии против Украины. URL: <https://www.golosameriki.com/a/biden-ad-putin-discuss-situation-around-ukraine/6342751.html>
9. Брус Т., Ковальов В. Проблеми реалізації антикорупційної політики в Україні. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=954>
10. Бжезинский З. Еще один шанс. Три президента и кризис американской сверхдержавы. – Москва.: Международные отношения, 2010. – 192 с.

- 11.Бжезинський З. Велика шахівниця. Київ: Преса, 2014. – 311 с.
- 12.В Україні завершилися українсько-американські військові навчання «Rapid Trident - 2021» URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2021/10/01/v-ukraini-zavershilisya-ukrainsko-amerikanski-vijskovi-navchannya-rapid-trident-2021/>
- 13.Від НАТО до Єрмака: Чого чекати від відносин Україна-США до кінця строку Байдена URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/10/8/7128783/>
- 14.Відносини України та США на сучасному етапі в оцінках політиків і експертів. URL: http://www.nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3328:suchasnij-stan-ukrajinsko-amerikanskikh-vidnosin&catid=8&Itemid=350
- 15.Віднянський С. Особливості становлення зовнішньої політики незалежної України / С. Віднянський // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. - 2011. - Вип. 20. - С. 18-40.
- 16.Віднянський С. В. Державотворчий процес в Україні 1991-2006. – Київ, 2007.
- 17.Візит Ентоні Блінкена в Україну: агресія РФ, реформи і боротьба з корупцією. URL: <https://www.dw.com/uk/vizyt-entoni-blinkena-v-ukrainu-ahresiiia-rf-reformy-i-borotba-z-koruptsiieiu/a-57451006>
- 18.Війна за націоналізацію «Мотор Січі». Суд арештував підприємство. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-56468645>
- 19.Військова допомога США Україні: від батарейок до протитанкових ракет URL: <https://www.dw.com/uk/viiskova-dopomoha-ssha-ukraini-vid-batareiok-do-protytankovykh-raket/a-59546227>
- 20.Верховна Рада відкрила ринок землі. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/03/31/658713/>
- 21.Годлюк А. Стратегічне партнерство в форматі особливих відносин між Україною і США / А. Годлюк // Американська історія та політика. –

Київ, 2016. – № 1. – С. 27-40.

22. Головченко В. І. «Основні напрями зовнішньої політики України»// Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т./Редкол.:Л. В. Губерський (голова) та ін. – Київ: Знання України, 2004 – Т.2 – 812с.
23. Голопатюк Л. С. Миротворча діяльність України: кооперація з НАТО та іншими структурами європейської безпеки. – Київ: Стилос, 2010. –313 с.
24. Горбулін В. П., Литвиненко О. В. [Європейська безпека: можливий шлях послабити виклики і загрози](#) // Дзеркало тижня. Україна, 2009.
25. Готовність США посилити підтримку України під питанням – ЗМІ. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/press-review-56969337>
26. Гра в перезавантаження. США простягають руку: чим закінчиться зустріч Байдена і Путіна. URL: <https://razumkov.org.ua/komentari/gra-v-perezavantazhennia-ssha-prostiagaiut-ruku-chym-zakinchytsia-zustrich-baidena-i-putina>
27. Двадцять два роки Будапештському меморандуму: річниця чи роковини? URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-38215548>
28. Держсекретар США Блінкен їде до Києва. Чого чекати Зеленському (мовою оригіналу). URL: <https://razumkov.org.ua/komentari/derzhsekretar-ssha-blinken-ide-do-kyieva-chogo-chekaty-zelenskomu-movoju-oryginalu>
29. Джо Байден і Володимир Путін майже три години спілкувалися в Женеві. Як пройшла зустріч і що вони сказали про Україну та відносини Росії зі США — коротко. URL: <https://babel.ua/texts/65441-dzho-bayden-i-volodimir-putin-mayzhe-tri-godini-spilkuvalisya-v-zhenevi-yak-proyshla-zustrich-i-shcho-voni-skazali-pro-ukrajinu-ta-vidnosini-rosiji-ta-ssha-korotko>
30. Деолігархізація: Зеленський пообіцяв рівні правила для всіх і покритикував попередників. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/06/15/675016/>

31. Договірно-правова база між Україною та США. URL: <http://usa.mfa.gov.ua/ua/ukraine-us/legal-acts>
32. Договірно-правова база україно-американських відносин. URL: <https://usa.mfa.gov.ua/ukrayina-ta-ssha/dogovirno-pravova-baza>
33. Доктрина Байдена. Какой станет внешняя политика США после Афганистана URL: <https://carnegie.ru/commentary/85321>
34. Дубовик В. «Відносини США-Україна: довгий шлях до стратегічного партнерства» / конференція PONARS з питань політики. – Вашингтон, 2006. – № 424. – С. 81-84.
35. Дудко І. Національні інтереси США у постбіполярному світі – Київ: КНЕУ, 2003. – 138 с.
36. Жигайло В. М. Сучасний стан та перспективи співробітництва України та США / В. М. Жигайло // S.P.A.C.E. Society, Politics, Administration in Central Europe : електронний науково-практичний журнал ; НУ «ОЮА». – Одеса, 2017. – Вип. 5. – С. 38-42.
37. Жильцов С. С. Внешняя политика Украины: куда ведет страну В. Зеленский. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vneshnyaya-politika-ukrainy-kuda-vedet-stranu-v-zelenskiy>
38. Жильцов С. С., Ильнова Е. Г. Политика США в отношении Украины URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/politika-ssha-v-otnoshenii-ukrainy-1991-2012>
39. Жовква, Ігор Іванович. Стратегічне партнерство України. Теорія і практика [Текст] / І. І. Жовква. — К. : Євроатлантикінформ, 2006. — 156 с. — (Формування і реалізація державної політики управління процесами європейської та євроатлантичної інтеграції України). — Бібліогр.: с. 148—154.
40. Заспокоєння Росії та «автономія» ОРДЛО: чи дійсно США хочуть тиснути на Україну? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/baiden-zelensky-putin-donbas/31603784.html>
41. Зеленський у Байдена: знакова зустріч без епохальних результатів.

- URL: <https://www.dw.com/uk/zelenskyi-u-baidena-znakova-zustrich-bez-epokhalnykh-rezultativ/a-59066703>
- 42.Зленко А. «Дипломатія і політика. Україна в процесі динамічних геополітичних змін» / Худож.-оформлювач Б. П. Бублик, В. А. Мурликін. – Харків: Фоліо, 2003. – 559с.
- 43.Івченко О. Г. Україна в системі міжнародних відносин: історична ретроспективата сучасний стан. – Київ: РІЦ УАННП, 1997. – 688 с
- 44.Калінін В.Ю. Світ–система та держава як одиниці аналізу у політичних дослідженнях / В. Ю. Калінін // Гілея: науковий вісник. –2016. – Вип. 105. – С. 322-326.
- 45.Канарова В. Н. Украина во внешней политике Д. Трампа URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ukraina-vo-vneshney-politike-d-trampa>
- 46.Кириченко В.М. Політичні системи світу: кредитно-модульний курс: навч.посіб. / В.М. Кириченко – Київ: Центр учбової літератури 2013. – 218 с.
- 47.Колобов О. А., Тумина Ю. В. Доктринальные основы внешней политики США при администрациях Дж. Буша-мл. И Б. Обамы URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/doktrinalnye-osnovy-vneshney-politiki-ssha-pri-administratsiyah-dzh-busha-ml-i-b-obamy>
- 48.Корумповані сили в Україні і агресія Росії прагнуть досягти однакових цілей – Блінкен. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3240938-korumpovani-sili-v-ukraini-i-agresia-rosii-pragnut-dosagti-odnakovih-cilej-blinken.html>
- 49.Крапівін О. Зовнішня політика країн Центральної та Східної Європи. 2012. – 89. URL: <https://textbooks.studio/mejdunarodnie-otnosheniya-uchebnik/zovnishnya-politika-krajin-tsentralnoji.html>
- 50.Кримська Декларація: Заява Державного секретаря Помпео. URL: <https://ua.usembassy.gov/uk/crimean-declaration/>
- 51.Курандо О. Доктрина Б. Обами у зовнішній політиці США. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/11320>

52. Напрямки формування національної політики України в умовах глобалізації світового фінансового простору / О.В. Балашова, С.Є. Борисова // Економічний вісник Донбасу. – 2017. – № 2 (48). – С. 143–149.
53. НАТО: відносини з Україною. URL: https://www.nato.int/cps/ru/natohq/topics_37750.htm?selectedLocale=uk
54. Павлюк М. Політико-правові аспекти інтеграції України до організації Північноатлантичного договору : дис. канд. політ. наук:00.04 / Павлюк Михайло Вікторович – Чернівці, 2009. – 212 с.
55. Пашков Н. Зовнішньополітична стратегія України: орієнтири і реалії. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/zovnishnopolitychna-strategiia-ukrainy-oriientyry-i-realii>
56. Перепелиця Г. М. Безядерний статус і національна безпека України – Київ: НІСД, 2012 – 108 с.
57. Печатнов В. О., Манькин А. С. История внешней политики США. – Москва: Междунар. отношения, 2012. – 330 с.
58. Після Блінкена: три сценарії розвитку українсько-американських відносин. URL: <https://uifuture.org/publications/pislya-blinkena-try-sczenariyi-rozvytku-ukrayinsko-amerykanskyh-vidnosyn/>
59. Резнікова Н.В. Перспективи трансформації торговельних відносин України в контексті становлення нових центрів стратегічного партнерства / Н.В. Резнікова, О.А. Іващенко // Економіка та держава. 2015. – № 9. – С. 6-11.
60. Ржевська Н. Ф. Нові вимоги до зовнішньополітичної стратегії Б. Обама: точка зору експертів // Нова парадигма. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. С.142–151.
61. Світова гібридна війна: український фронт / За заг. ред. В. П. Горбуліна. Національний інститут стратегічних досліджень. – К.: НІСД, 2017. – 496 с.
62. США і Німеччина досягли домовленостей по Північному потоку-2. URL: <https://www.unian.ua/economics/energetics/ssha-i-nimechchina->

[dosyagli-domovlenostey-po-pivnichnomu-potoku-2-novini-sogodni-11489479.html](https://www.dw.com/ru/severnyj-potok-2-bajden-objasnil-otkaz-ot-sankcij/a-57663923)

63. Северный поток – 2 Байден объяснил причину отказа от санкций URL:
<https://www.dw.com/ru/severnyj-potok-2-bajden-objasnil-otkaz-ot-sankcij/a-57663923>
64. Сенат США одобрил оборонный бюджет на 2022 год. URL:
<https://www.capital.ua/ru/news/164366-senat-ssha-odobril-oboronnyy-byudzheth-na-2022-god>
65. Сивак О. Новітні україно-американські відносини / О. Сивак, П. Черник // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – 2010. – Випуск 22. – С. 87-93.
66. Симоненко О. Президентські вибори в США в контексті україно-американських відносин. URL:
http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=5041:vibori-v-ssha-ta-perspektivi-ukrajinsko-amerikanskikh-vidnosin&catid=8&Itemid=350
67. Сто років підтримки свободи. Конгрес США та Україна. URL:
<https://www.istpravda.com.ua/articles/5b9bc7536e936/>
68. США виділять Україні у 2022 році \$300 млн на військову допомогу URL:
<https://news.depo.ua/ukr/news/ssha-vidilyat-ukraini-u-2022-rotsi-300-mln-na-viyskovu-dopomogu-202112071399610>
69. США висловили огиду до рішення української влади задавити Євромайдан. URL:
https://ipress.ua/news/ssha_vyslovyly_ogydu_do_rishennya_ukrainskoi_vlady_zadavyty_yevromaydan_35423.html
70. США: Україні немає сенсу боротись за своє тіло на Донбасі, якщо вона віддає душу корупції. URL:
<https://www.radiosvoboda.org/a/28898454.html>
71. Тарасенко Н. Підсумки саміту президентів США та РФ у Женеві в оцінках URL:
http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=52

[93:zustrich-prezidentiv-ssha-ta-rf-i-ukrajinske-pitannya&catid=8&Itemid=350](https://www.zustrich-prezidentiv-ssha-ta-rf-i-ukrajinske-pitannya&catid=8&Itemid=350)

72. Торговельно-економічне співробітництво України та США. URL: <https://usa.mfa.gov.ua/ukrayina-ta-ssha/torgivno-ekonomichne-spivrobitnictvo>
73. Тридцать лет хождения по кругу: политика США в отношении России. URL: <https://carnegie.ru/2020/04/21/ru-pub-81258>
74. Троицкий М. А. Конгресс и политика США в отношении Украины. URL: <https://mgimo.ru/library/publications/1010087/>
75. Україна і США підписали угоду про засади оборонного партнерства URL: <https://www.dw.com/uk/zelenskyi-i-taran-zustrilysia-z-hlavoiu-pentahonu-pidpysano-nyzku-uhod/a-59046876>
76. Україна у зовнішньополітичних доктринах США. URL: <http://litopys.org.ua/ukrxx/r14.htm>
77. Україна у сучасному геополітичному просторі / Ф. Рудич, Р. Балабан, О. Деркачов. Київ: МАУП, 2018 – 188 с.
78. Українське питання в контексті політичних змін в США. Аналітична записка. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/ukrainske-pitannya-v-konteksti-politichnih-zmin-v-ssha>
79. Український конгресовий комітет Америки. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D2%91%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%82_%D0%90%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B8
80. Усова Л. С. Между внеблоковостью и евроатлантической интеграцией URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vneshnyaya-politika-ukrainy-mezhdu-vneblokovostyu-i-evroatlanticheskoy-integratsiey>
81. Фартхудинов И. З. От Монро до Трампа: доктрина США о

- предвосхищающем ударе и международное право URL:
<https://cyberleninka.ru/article/n/ot-monro-do-trampa-doktrina-ssha-o-predvoshischayuschem-voennom-udare-i-mezhdunarodnoe-pravo>
- 82.Халіна О. В. Становлення багатополлярності як альтернативи однополярній моделі світу в умовах формування нових центрів впливу. – Київ: Бізнес Інформ, 2019. – №5. – С. 8–13.
- 83.Хантінгтон С. Зіткнення цивілізацій. Львів. Проспект, 2011. 640 с.
- 84.Черцова О. В. Демократизаційна політика США щодо України в період глобальних міжнародно-політичних трансформацій посбіполярності / О. В. Черцова // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2011. – Вип. 102(1). – С. 270-283.
- 85.Чмырев В. А. Украинский кризис в системе внешнеполитических приоритетов США и интересы России URL:
<https://cyberleninka.ru/article/n/ukrainskiy-krizis-v-sisteme-vneshnepoliticheskikh-prioritetov-ssha-i-interesy-rossii>
- 86.Чмырева В. А. Анализ внешнеполитической практики США в отношении Украины URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-vneshnepoliticheskoy-praktiki-ssha-v-otnoshenii-ukrainy-2014-2017-gg>
- 87.Як Україні дружити з США після їх рішення по «Північному потоку-2». URL: <https://razumkov.org.ua/statti/yak-ukraini-druzhyty-z-ssha-pislia-ikh-rishennia-po-pivnichnomu-potoku2>
- 88.Яковенко Н. Пріоритети міжнародно-політичної діяльності США в стратегіях національної безпеки / Н. Яковенко, Г. Піскорська // Американська історія та політика. – 2016. – № 2. – С. 38-47.
- 89.Які вимоги висував МВФ до України за останні 26 років. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/04/23/infografika/finansy/yaki-vymohy-vysuvav-mvf-ukrayiny-ostanni-26-rokiv>
- 90.Appropriations Committee Releases Fiscal Year 2017 State and Foreign Operations Bill // Committee on Appropriations. URL: <http://appropriations.house.gov/news/documentsingle.aspx?DocumentID=3>

94623

91. American-Ukrainian Nuclear Relations, 1996, INSTITUTE FOR NATIONAL STRATEGIC STUDIES NATIONAL DEFENSE UNIVERSITY Washington, DC
92. Brian Mefford, “Winners and Losers of Ukraine’s Local Elections,” Atlantic Council, November 2, 2020
93. Brussels Summit Communiqué URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_185000.htm
94. Biden delivers a warning to Putin over Ukraine. URL: <https://www.nytimes.com/live/2021/12/07/world/biden-putin>
95. Big reboot: what to expect from the new format of relations between Ukraine and the United States. URL: <https://rpr.org.ua/en/news/big-reboot-what-to-expect-from-the-new-format-of-relations-between-ukraine-and-the-united-states/>
96. Consolidated Appropriations Act, 2016 // US Congress. URL: <https://www.congress.gov/114/plaws/publ113/PLAW-114publ113.pdf>
97. Diplomacy: The U.S. Department of State at Work (GOALS) <https://2009-2017.state.gov/r/pa/ei/rls/dos/107330.htm>
98. Fesenko M Activation of external foreign policy and international cooperation / M. Fesenko /Sustainable development. Monograph/ Executive editor Olena Slozko / Chapter 6.8. - Activation of external foreign policy and international cooperation. – Kyiv-Kaunas-Szczecin : Institute of World Economy and International Relations, National Institute of Food Technologies, University of Szczecin, Vilnius University, – K. : LAT&K, 2013. – 534 p. – P. 156-162.
99. Foreign Policy Strategy Of Ukraine <http://iser.org.ua/en/strategiia-zovnishnoyi-politiki-u-stani-viini>
100. Joint statement on the US-Ukraine strategic partnership. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/09/01/joint-statement-on-the-u-s-ukraine-strategic->

- [partnership/](#)
101. Something for something: Biden, Zelensky, and America's pre-eminence in Ukraine. URL: <https://ecfr.eu/article/something-for-something-biden-zelensky-and-americas-pre-eminence-in-ukraine/>
 102. Musings on current state of U.S.-Ukraine relations. URL: <https://www.ukrweekly.com/uwwp/musings-on-current-state-of-u-s-ukraine-relations/>
 103. Something for something: Biden, Zelensky, and America's pre-eminence in Ukraine. URL: <https://ecfr.eu/article/something-for-something-biden-zelensky-and-americas-pre-eminence-in-ukraine/>
 104. Our Relationship. US Embassy in Ukraine. URL: <https://ua.usembassy.gov/our-relationship/>
 105. Returning the US-Ukraine relationship to normalcy. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/returning-the-us-ukraine-relationship-to-normalcy/>
 106. Rowland Manthorpe, "From the Fires of Revolution, Ukraine Is Reinventing Government," Wired, 2018.
 107. IMF, "Statement by the IMF Managing Director on Ukraine, 2020.
 108. Transparency International, "Ukraine," Corruption Perceptions Index 2020; and Transparency International Ukraine, "Ukraine in the Corruption Perceptions Index 2020.
 109. Timeline: Trump, Giuliani, Biden and Ukrainegate. URL: <https://www.justsecurity.org/66271/timeline-trump-giuliani-bidens-and-ukrainegate/>
 110. Trump's Team of Rivals, Riven by Distrust. URL: <http://foreignpolicy.com/2016/12/14/trumps-team-of-rivals-riven-by-distrust> The U.S. relationship with Ukraine runs deep. Here's why. URL: <https://www.washingtonpost.com/world/2019/11/12/us-relationship-with-ukraine-runs-deep-heres-why/>
 111. The U.S. relationship with Ukraine runs deep. Here's why. URL:

- <https://www.washingtonpost.com/world/2019/11/12/us-relationship-with-ukraine-runs-deep-heres-why/>
112. Revealed: ‘anti-oligarch’ Ukrainian president’s offshore connections. URL: <https://www.theguardian.com/news/2021/oct/03/revealed-anti-oligarch-ukrainian-president-offshore-connections-volodymyr-zelenskiy>
 113. Krauthammer Ch. The Unipolar moment Revisited // The National Interest. Winter 2002/03.
 114. Kissinger H. Diplomacy. N.Y.: Touchstone, 1994
 115. Kuleba: Foreign policy strategy to help Ukraine achieve its goals more efficiently <https://www.ukrinform.net/rubric-politics/3294755-kuleba-foreign-policy-strategy-to-help-ukraine-achieve-its-goals-more-efficiently.html>
 116. Kyiv Post, “Zelensky on Cabinet Replacement: ‘This Government Achieved More than All the Rest, Combined’, 2020.
 117. Kyiv Institute of International Sociology (KIIS), «Assessment of Authorities» Activities and Reaction to Current Events: February 2020” (in Ukrainian), 2020. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=920&page=1&t=1>
 118. Patrick S. “The Mission Determines the Coalition”: The United States and Multilateral Cooperation after 9/11. http://www.cfr.org/content/publications/attachments/9780521889476c02_p20-44.pdf.
 119. Project for the New American Century. Statement of Principles. URL: <https://web.archive.org/web/20130609155055/http://www.newamericancentury.org/statementofprinciples.htm>
 120. US-Ukraine relations: past, present and future. URL: https://www.jstor.org/stable/41036686?readnow=1&seq=4#page_scan_tab_contents
 121. Ukraine: Background, Conflict with Russia, and U.S. Policy <https://www.everycrsreport.com/reports/R45008.html>
 122. Washington Declaration URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing->

[room/statements-releases/2021/07/15/washington-declaration/](https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/07/15/washington-declaration/)

123. What does the future hold for US-Ukraine relations. URL: <https://www.csis.org/analysis/what-does-future-hold-us-ukraine-relations>
124. Where is Ukraine in Biden's agenda? URL: <https://www.chathamhouse.org/events/all/research-event/where-ukraine-bidens-agenda>
125. World Bank Group, Reducing Market Distortions for a More Prosperous Ukraine: Proposals for Market Regulation, Competition Policy, and Institutional Reform, 2019.